

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรตามโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น ในพื้นที่อำเภอสี้ออำนาจ จังหวัดอำนาจเจริญ” ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามลำดับดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร
2. แนวคิดเกี่ยวกับโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น
3. บริบทข้อมูลเกี่ยวกับเกษตรกรอำเภอสี้ออำนาจ จังหวัดอำนาจเจริญ
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร

การศึกษาคุณภาพชีวิตเป็นสิ่งสำคัญมากในการดำรงชีวิต เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งจำเป็นต้องศึกษาความหมาย แนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและประโยชน์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังนี้

ความหมายของคุณภาพชีวิตของเกษตรกร

ในการศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิต ความหมายของคุณภาพชีวิต มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้อย่างเข้าใจชัดเจนมากขึ้น ดังนี้

คุณภาพชีวิต (Quality of Life) (สุเมธี สิ้นหยกแดง, 2552, หน้า 9) หมายถึง การมีปัจจัยพื้นฐานเบื้องต้นสำหรับการดำรงชีพของประชาชน เพื่อการอยู่ร่วมกันในชุมชนและสังคมโดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้แก่ 1) การมีสุขภาพดี 2) มีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม 3) มีโอกาสเข้าถึงบริการสังคมขั้นพื้นฐานที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิต 4) มีครอบครัวที่สุขสบาย 5) มีการประกอบอาชีพ

และรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต 6) มีส่วนร่วมการพัฒนาความเป็นอยู่และการกำหนด
ชีวิตของตนเองและชุมชน 7) มีการพัฒนาจิตใจของตัวเองให้ดีขึ้น 8) มีจิตสำนึกและร่วม
อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ศรีเมือง พลังฤทธิ์ (2552 อ้างถึงใน สัมพันธ์ พลภักดี, 2557, หน้า 33)
ได้สรุปความหมายของคุณภาพชีวิตว่า หมายถึง ความพึงพอใจ ความเป็นอยู่ที่ดี
มีสุขภาพกายดี มีสุขภาพจิตดี มีอาหารการกินดี มีสิ่งของเครื่องใช้ตามความจำเป็นอยู่ใน
สังคม สิ่งแวดล้อมที่ดีและมีความสุข

สำนักงานข้าราชการพลเรือน (2553, หน้า 22) ได้ให้เห็นถึงแนวทางที่
นำไปสู่ความผาสุกหรือเรียกว่า “Eudaimonia” ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนเป็นคำศัพท์สมัยใหม่ คือ
“Happiness” แล้วได้นำมาหลอมรวมเข้ากับความคิดของนักปรัชญาตะวันตก ในช่วงปี
พ.ศ. 2483 – 2492 (ทศวรรษ 1940) รัฐบาลประเทศตะวันตกได้พัฒนานโยบายในการ
สร้างเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน ตัวอย่างเช่น ในปี พ.ศ. 2478 เอส. ปาร์คส คัดแมน
รัฐมนตรีผู้รับผิดชอบนิวยอร์กคริสเตียนแองโกลอเมริกัน ผู้มีชื่อเสียง ได้ศึกษาทำนายของความสุข
และค้นหาความสุขในมิติต่าง ๆ ของชีวิต ไม่ว่าจะเป็นมิติทางด้านสุขภาพ การเมือง การ
ทำงานและค่าจ้าง ความรัก ชีวิตประจำวัน มิตรภาพ จินตนาการ ดนตรี วรรณกรรม
สวัสดิการ สังคมและด้านศาสนา (สำราญ จุช่วย, 2554, หน้า 22)

นักเศรษฐศาสตร์ ให้ความสำคัญคุณภาพชีวิตว่า หมายถึง รายได้มวล
รวมของประเทศอัตราเงินเฟ้อหรือดัชนีผู้บริโภค รายได้เฉลี่ยประชากร

ทางการแพทย์ ให้ความสำคัญคุณภาพชีวิตว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลง
ทางบวกของการรักษาหรือฟื้นฟูสมรรถภาพที่ผู้ใช้บริการได้รับ ดังนั้น ความหมายของ
คุณภาพชีวิตจึงเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของงาน แนวคิดที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตได้มา
ประยุกต์ใช้ทางการแพทย์ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้

1. ชีวิตปกติ ความหมายของคุณภาพชีวิตตามแนวคิดนี้ หมายถึง การที่
บุคคลปราศจากข้อจำกัดทางร่างกายและจิตใจ สามารถประกอบกิจกรรมการดำเนินชีวิต
ต่าง ๆ ได้ มีอายุที่ยืนยาว สามารถแสวงหาสิ่งต่าง ๆ ที่ตนเองต้องการ โดยเปรียบเทียบกับ
ประชากรที่มีอายุอยู่ในกลุ่มเดียวกัน หรือประชากรกลุ่มที่มีสุขภาพปกติ หรือกล่าวอีก
นัยหนึ่งคือ บุคคลจะมีคุณภาพที่ดีหรือไม่สามารถตัดสินจากความแตกต่างของปัจจัย
ทางด้านร่างกายและจิตใจเทียบกับมาตรฐานของประชากร หากบุคคลมีข้อจำกัดในปัจจุบัน
ด้านใดด้านหนึ่งต่ำกว่ามาตรฐานมากเท่าไร แสดงว่าบุคคลนั้นมีระดับคุณภาพที่ต่ำกว่า

เท่านั้น จะเห็นได้ว่าคุณภาพชีวิตตามแนวคิดนี้ประเมินจากระดับคุณภาพในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ และภาวะสุขภาพของบุคคลนั้น

2. สังคมสงเคราะห์ ความหมายของคุณภาพชีวิตตามแนวคิดนี้ หมายถึง การที่บุคคลสามารถคงไว้ซึ่งบทบาททางสังคมและการได้รับการยอมรับจากสังคม จากบทบาทของตน เช่น บทบาทของการเป็นครู บิดา มารดา การประกอบอาชีพ การจ้างงาน เป็นต้น แนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับผลกระทบให้โดยต่อสถานการณ์ประกอบอาชีพ หรือการมีข้อจำกัดในการประกอบกิจกรรมการดำเนินชีวิตตามแนวคิดนี้ นิยมประเมินที่ การมีงานทำ รายได้ที่เกิดจากการทำงานและความสามารถในการคงไว้ซึ่งบทบาทของตนเอง เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนการเจ็บป่วย

3. ประโยชน์ ความหมายของคุณภาพชีวิตตามแนวคิดนี้ แบ่งได้เป็นสอง มุมมอง คือ มุมมองด้านเศรษฐศาสตร์และด้านจิตวิทยา มุมมองทางเศรษฐศาสตร์ หมายถึง ระดับสุขภาพของบุคคลนั้น ๆ เปรียบเทียบเกณฑ์อ้างอิงของประชากรปกติ การเปรียบเทียบใช้ดัชนีชีวิตที่มีค่าระหว่าง 0 ถึง 1 กล่าวคือ หากบุคคลมีค่าดัชนีสุขภาพ เป็น 0 หมายถึง การเสียชีวิต ในขณะที่ค่าดัชนีเท่ากับ 1 หมายถึง การมีสุขภาพสมบูรณ์ การพิจารณาระดับคุณภาพชีวิตตามมุมมอง พิจารณาในสุขภาพด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น ไม่พิจารณาสุขภาพโดยรวม (Holistic perspective) เหมือนกับแนวคิดแบบชีวิตปกติ มุมมองนี้สะท้อนออกในด้านความคุ้มค่าในการรักษา (Cost - benefit) เมื่อบุคคลเกิดความเจ็บป่วย หรือมีปัญหาทางด้านสุขภาพ เนื่องจากมีพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ จึงให้ความสำคัญกับความคุ้มค่า เมื่อประยุกต์ใช้ในการเลือกวิธีการรักษาผู้ป่วยเรื้อรังที่ไม่สามารถรักษาให้หายขาด (Incurable diseases) เช่น โรคมะเร็ง ความพิการด้านการเคลื่อนไหว การใช้ คุณภาพชีวิตตามมุมมองนี้ มีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับต้นทุนการรักษาที่ต้องจ่ายหรือเรียกว่า จุดคุ้มทุน ในกรณีที่มีทางเลือกในการรักษาหลายวิธี ผู้ให้การรักษาต้องเลือกวิธีที่ให้ประโยชน์สูงสุดโดยมีค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด

องค์การอนามัยโลก ได้กล่าวถึง คุณภาพชีวิตว่าความหมายที่ หลากหลายแตกต่างกันตามบริบทของผู้ศึกษา กล่าวไว้ว่า ระดับผู้กำหนดนโยบายทางสังคม เช่น รัฐบาล คุณภาพชีวิตมีความหมายในด้านหลักประกันแก่ประชาชนในด้านการบริการ หรือการสงเคราะห์ทางสังคมด้านต่าง ๆ เช่น การให้บริการ ด้านสาธารณสุขภาค การช่วยเหลือด้านสิ่งของ การยกระดับรายได้และการส่งเสริมประชากรทุกคนให้มี สิทธิเท่าเทียมกันในด้านต่าง ๆ (ปิยะวัฒน์ ตรีวิทยา, 2559, หน้า 172)

UNESCO (1978, p. 19) ได้ให้ความหมายคุณภาพชีวิตว่า ความรู้สึกของการอยู่อย่างพอใจ มีความสุข พอใจต่อองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เป็นส่วนสำคัญต่อบุคคลนั้น ๆ เช่น อาหาร สุขภาพอนามัย โภชนาการ การศึกษา สิ่งแวดล้อม รายได้ ที่อยู่อาศัย และทรัพยากร แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ การศึกษาด้านภาวะวิสัย วัดข้อมูลได้จากการนับได้หรือวัดได้และการศึกษาด้านอัตวิสัย เป็นการสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับความรู้สึกและเจตคติในด้านต่าง ๆ องค์การยูเนสโก ยังกล่าวว่า พื้นฐานคุณภาพของประชากรดูได้จาก (ศิริพันธ์ กิตติสุขสถิต และคณะ, 2557, หน้า 19)

1. รายได้ครอบคลุมที่พอเพียงแก่การเลี้ยงชีพ
2. การมีงานทำ
3. การศึกษาและอัตราการรู้หนังสือของประชาชน
4. โอกาสการมีส่วนร่วมทางการเมือง
5. การมีเอกราชของประเทศไทยโดยปราศจากการแทรกแซง

จากรัฐบาลอื่น

Wallace (1974, p. 6 อ้างถึงใน กันตยา มานะกุล, 2550, หน้า 12) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง องค์ประกอบทั้งหลายที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ (Satisfied) แก่บุคคลทั้งทางร่างกาย (Physical) และจิตใจ (Psychological) ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ๆ

Shama (1975, p. 11 อ้างถึงใน กันตยา มานะกุล, 2550, หน้า 12) ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตไว้ว่า เป็นความพึงพอใจที่เกิดมาจากการได้รับการตอบสนองต่อความต้องการทางจิตใจและสังคม ทั้งในระดับจุลภาคและมหภาค และเกี่ยวกับความสามารถของสังคมในการตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของสมาชิกในสังคม

Liu (1975, p. 12 อ้างถึงใน กันตยา มานะกุล, 2550, หน้า 12) ให้ความหมายว่า คุณภาพชีวิตเป็นชื่อใหม่ที่อยู่ในความคิดเดิม (Original idea) ทางด้านจิตพิสัย (Subjective) ใช้คำว่า อยู่ดี กินดี มีสุข (Well-being) คือ การเป็นอยู่ที่ดีของคน และตามสภาพแวดล้อมทั่ว ๆ ไป ส่วนในด้านบุคคลนั้นคุณภาพชีวิตจะแสดงออกมาในรูปของความต้องการ (Wants) เมื่อได้รับการตอบสนองแล้วจะทำให้บุคคลนั้น ๆ มีความสุขหรือความพอใจ

จากข้อความที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า คุณภาพชีวิต หมายถึงปัจจัยพื้นฐานเบื้องต้นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เกษตรกรต้องมี ได้แก่ การมีสุขภาพที่ดี ที่อยู่อาศัย

และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม มีครอบครัวที่สุขสบาย การประกอบอาชีพมีรายได้เพียงพอ ต่อการดำรงชีวิตและความปลอดภัยในชีวิต เพื่อการอยู่ร่วมกันในชุมชน สังคม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน

แนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ชีวิตที่มีคุณภาพย่อมเป็นชีวิตที่ประสบความสำเร็จ รู้จักยับยั้งความต้องการ ทางร่างกายและอารมณ์ของตนเองให้อยู่ในขอบเขตที่พอดี สามารถใช้ความรู้ สติปัญญา ความรู้สึกนึกคิดของตนไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนเบียดเบียนหรือให้โทษแก่บุคคลอื่น ในขณะที่เดียวกันจะต้องมีการศึกษาสูง มีความซนอดทนประกอบอาชีพที่สุจริต เป็นพลเมืองดี มีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจ มีระเบียบ มีวินัย มีกฎเกณฑ์ทางสังคม แสวงหาความรู้เพิ่มเติม รู้จักใช้ความคิดและสติปัญญาแก้ไขปัญหาสุขภาพและ การดำรงชีวิตของตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นคุณลักษณะสำคัญของการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ของบุคคลในระดับหนึ่ง ซึ่งมีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้

(<http://prosoftfamily.softbankthai.com/Article/Detail/28929>, วันที่เข้าถึง 10 พฤษภาคม 2561)

1. พัฒนาร่างกาย เพื่อมุ่งให้ร่างกายมีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บและความพิการใด ๆ
2. พัฒนาทางอารมณ์ เพื่อมุ่งให้อารมณ์มีความสุขสนุกสนานร่าเริง ไม่มีความเครียดหรือวิตกกังวลต่อการเรียนหรือต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่รับผิดชอบ มีแต่ความเจริญหู เจริญตา เจริญใจ มองโลกในแง่ดีตลอดไป
3. พัฒนาทางสังคม เพื่อมุ่งให้เป็นคนที่มีเกียรติ ได้รับการยกย่องเคารพนับถือ การยอมรับความรู้สึกเป็นเจ้าของ และความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม
4. พัฒนาทางความคิด เพื่อมุ่งให้เป็นคนที่มีความต้องการที่จะรู้และเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการคิดค้นหาวิธีการป้องกันแก้ไขปัญหาทั้งหลายให้ตัวเองได้ดำรงชีพอยู่อย่างสุขสบาย
5. พัฒนาทางจิตใจ เพื่อมุ่งให้เป็นคนที่มีคุณค่า มีประโยชน์ต่อชุมชนเป็นที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวทางใจ มีความมั่นใจว่าชีวิตนี้มีคุณค่ามีความสุขหรือมีชีวิตที่ดีกว่าในอนาคต ได้รับความหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งหลาย
6. พัฒนาทางปัญญา เพื่อมุ่งให้เป็นคนมีความเฉลียวฉลาด สามารถคิดพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุผล ซึ่งปัญญาจะแตกฉานในบุคคลได้นั้น จำเป็นจะต้อง

มีการศึกษาเล่าเรียนมีความสนใจเอาใจใส่ต่อวิชาความรู้ที่ครูอาจารย์อบรมสั่งสอนเพื่อให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและนำไปพัฒนาชีวิตที่มีคุณค่าต่อไปภายภาคหน้า

7. พัฒนาทางวินัย เพื่อมุ่งให้เป็นคนมีระเบียบวินัยในตนเอง สามารถเคารพและปฏิบัติต่อภาระหน้าที่ต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้อยู่ในกรอบของข้อบังคับของกฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น ไม่ประพฤตินอกกรอบนอกทาง การมีวินัยที่ดีนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ได้ทรงมีทรงพระชนมว่า “คนที่มีระเบียบวินัยนั้นเป็นผู้ที่เข้มแข็ง เป็นผู้ที่หวังดีต่อตัวเอง เป็นผู้จะมีความสำเร็จในอนาคต”

ประโยชน์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิต มีดังนี้

1. การพัฒนาคุณภาพชีวิตช่วยทำให้บุคคลดำเนินชีวิตอยู่ในสังคม โดยมีแนวทางในการดำรงชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้สังคมมีความสงบสุขด้วย
2. การพัฒนาคุณภาพชีวิต กระตุ้นให้บุคคลและสังคมเกิดความกระตือรือร้นคิดที่จะปรับปรุงตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นอยู่เสมอ
3. การพัฒนาคุณภาพชีวิตทำให้บุคคลรู้จักใช้ปัญญา มีเหตุผล มีคุณธรรม จริยธรรม หลักจิตวิทยา หลักการบริหาร เพื่อมาแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเอง และสังคม
4. การพัฒนาคุณภาพชีวิตทำให้บุคคลและสังคมอยู่ร่วมกันด้วยความสมานฉันท์ ช่วยลดปัญหาความขัดแย้งและปัญหาสังคม
5. การพัฒนาคุณภาพชีวิตทำให้บุคคลและสังคมมีความรู้ความเข้าใจ อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เกิดความร่วมมือร่วมใจในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมประเพณี และค่านิยมที่ดีงามให้เกิดขึ้นกับสังคม

จากข้อความที่กล่าวมาข้างต้นจึงสรุปได้ว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ การพัฒนาตนเองให้มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม ความคิด ปัญญา และวินัยในตัวเองมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี มีความสุขบนพื้นฐานความต้องการของมนุษย์ เพื่อสันติสุขในการอยู่ร่วมกันในสังคม

องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต

การที่มนุษย์จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้นั้น ต้องขึ้นอยู่กับหลาย ๆ ปัจจัยเป็นองค์ประกอบ แต่ละองค์ประกอบจะมีความสำคัญมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับทัศนะ

ของแต่ละบุคคลหรือแต่ละสังคม ซึ่งมีนักวิชาการได้กล่าวถึงองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตไว้คล้ายคลึงและแตกต่างกัน ดังนี้

Zhan (1992, p. 796 อ้างถึงใน สุเพท พูลวงษ์, 2550, หน้า 10) ได้กล่าวว่า คุณภาพชีวิตควรมีองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ

1. ด้านความพึงพอใจในชีวิต เป็นสิ่งที่บุคคลรับรู้ถึงสิ่งที่ตนครองอยู่ ซึ่งอยู่ระหว่างความปรารถนาที่ตั้งไว้และความสำเร็จที่ได้รับ
2. ด้านอัตมโนทัศน์ เป็นความเชื่อมั่นและความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองในห้วงเวลาหนึ่ง
3. ด้านสุขภาพและการทำงานของร่างกาย เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม
4. ด้านสังคมและเศรษฐกิจ เป็นการประกอบอาชีพ การศึกษา และรายได้

UNESCO (1981 อ้างถึงใน ชาญ จุงกระโทก, 2545, หน้า 10) ได้กำหนดว่า คุณภาพชีวิตจะดีหรือไม่เพียงใด ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 5 ประการ ดังนี้

1. มาตรฐานการครองชีพ (Standard of Living) พิจารณาได้จาก
  - 1.1 รายได้ต่อบุคคล หมายถึง รายได้เฉลี่ยของประชากรต่อปี โดยคิดจากผลรวมของผลผลิตประชาชาติทั้งหมดภายใน 1 ปีต่อจำนวนประชากร
  - 1.2 สุขภาพ หมายถึง สภาวะอันสมบูรณ์ของภาวะทางกาย จิตใจ จิตวิญญาณและสังคมของบุคคล หมายถึง ปราศจากโรคหรือความบกพร่องเพียงอย่างเดียว
  - 1.3 การศึกษา หมายถึง กระบวนการทางสังคม ที่ทำให้บุคคลได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมที่คัดเลือกและกำหนดไว้อย่างเหมาะสมโดยเฉพาะโรงเรียน เพื่อพัฒนาบุคคลและสังคม เป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตและช่วยในการพัฒนาคุณภาพชีวิต รู้จักแก้ไขปัญหาต่าง ๆ
  - 1.4 ที่อยู่อาศัย หมายถึง สถานที่ที่บุคคลในครอบครัวใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นส่วนใหญ่ นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์โดยทั่วไป และเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่และสุขภาพของผู้อยู่อาศัย

1.5 การสังคมสงเคราะห์ หมายถึง ศาสตร์และศิลป์ในการป้องกัน แก้ไข ฟื้นฟู และพัฒนาบุคคล กลุ่ม ชุมชน ทั้งที่ประสบและไม่ประสบปัญหาความ เดือดร้อน ให้สามารถช่วยเหลือตนเองและสังคมได้

2. การเปลี่ยนแปลงของประชากร (Population Dynamics)

พิจารณาได้จาก

2.1 โครงสร้างทางอายุและเพศ หมายถึง การศึกษาส่วนประกอบ ด้านอายุและเพศของประชากรในประเทศ

2.2 อัตราการเติบโตของประชากร หมายถึง อัตราการเติบโตของ ประชากรสูงทำให้เกิดผลกระทบต่อครอบครัว สังคม เศรษฐกิจและสังคม

2.3 อัตราการเกิด อัตราการตาย หมายถึง การเปลี่ยนแปลง จำนวนประชากร ที่ส่งผลกระทบต่อครอบครัว เศรษฐกิจและสังคม

2.4 การย้ายถิ่น หมายถึง การย้ายถิ่นที่อยู่จากเดิม โดยอาจเป็น การย้ายชั่วคราวหรือถาวร และเหตุผลของการย้ายมีหลายประการ เช่น ย้ายเพื่อการทำงานหาเงิน ย้ายเพราะสภาพแวดล้อม ย้ายเพื่อไปทำงานเลี้ยงชีพ เป็นต้น

3. ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม (Social – Culture Factors)

พิจารณาจาก

3.1 ระบบสังคม หมายถึง การอยู่ร่วมกันของมนุษย์ โดยมีลักษณะ ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันหลายรูปแบบ เช่น อาชีพ เพศ ศาสนา ฐานะ ที่อยู่อาศัย และ สภาพแวดล้อม

3.2 ค่านิยมทางศาสนา หมายถึง ความเชื่อและความศรัทธาที่มี ผลต่อมนุษย์ในการอยู่ร่วมกันในสังคมและการพัฒนาชีวิตให้มีคุณธรรม จริยธรรม อยู่ใน ศีลธรรมอันดีงาม รู้ดี รู้ชั่ว รู้สิ่งที่ดีควรทำและสิ่งที่ไม่ควรทำ

3.3 ค่านิยมทางวัฒนธรรม หมายถึง การกำหนดลักษณะการ ดำเนินชีวิต อาหาร ที่อยู่อาศัย ที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต

3.4 ชีวิตความเป็นอยู่ หมายถึง การดำรงชีวิต การครองชีพ ของมนุษย์

4. กระบวนการพัฒนา (Process of Development) พิจารณาจาก

4.1 ลำดับความสำคัญของการพัฒนาประสิทธิภาพ

4.2 ความสามารถของบุคคล

4.3 การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การค้า

5. ทรัพยากร (Resources) ได้แก่

5.1 ทรัพยากรบุคคล

5.2 ธรรมชาติ

5.3 อาหาร

5.4 เงินทุน

5.5 เทคโนโลยี

องค์การอนามัยโลก (WHO) (The WHOQOL Group, 1995, p.19)

คุณภาพชีวิตของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับบริบททางสังคม วัฒนธรรมและค่านิยม ในเวลานั้น ๆ และมีความสัมพันธ์กับจุดมุ่งหมาย ความคาดหวังและมาตรฐานที่แต่ละคนกำหนดขึ้น ซึ่งประกอบด้วย 4 มิติ ได้แก่

1. มิติด้านสุขภาพ (Physical)
2. มิติด้านสุขภาพจิต (Psychological)
3. มิติด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (Social relationships)
4. มิติด้านสภาพแวดล้อม (Environmental)

Smith (1971, p.10 อ้างถึงใน เพชรน้อย สิงห์ช่างชัย, 2539, หน้า 9)

ประกอบด้วย 8 ประการ ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ
2. การเข้าร่วมสมาคม
3. การพักผ่อนหย่อนใจ
4. การมีระเบียบในสังคม
5. สุขภาพ
6. การศึกษา
7. รายได้
8. การมีงานทำ

united nation (1990, p. 10) ได้กำหนดองค์ประกอบคุณภาพชีวิตไว้ ดังนี้

1. ด้านสุขภาพ
2. สิ่งแวดล้อม
3. ความปลอดภัย

4. ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
5. ชีวิตครอบครัว
6. ชีวิตการทำงาน
7. ชีวิตการศึกษา
8. การมีส่วนร่วมในชุมชน
9. การทำกิจกรรมร่วมกับด้านวัฒนธรรม
10. การพัฒนามิติทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง

คุณภาพชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย

(สำนักงานวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, 2555)

1. ด้านสุขภาพอนามัย ได้แก่ การบำรุง ป้องกัน ส่งเสริมและดำรงไว้ซึ่งสภาพแห่งความสมบูรณ์ของร่างกายและจิตใจเพื่อให้ดำรงชีวิตและอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ

2. ด้านที่อยู่อาศัย ได้แก่ การมีที่อยู่อาศัยเป็นหลักเป็นแหล่ง อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีความสะอาดถูกสุขลักษณะ มีเครื่องอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภคอย่างเพียงพอกับความต้องการและฐานะความเป็นอยู่

3. ด้านรายได้ เป็นองค์ประกอบด้านเศรษฐกิจของบุคคลและครอบครัวซึ่งนอกจากจะต้องมีรายได้ประจำเพียงพอต่อการดำรงชีวิตตามความเหมาะสมแล้วจะต้องมีเงินออมเพื่อไว้ในยามฉุกเฉินหรือสะสมทุนไว้เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

4. ด้านนันทนาการ ได้แก่ เวลาว่างเว้นจากการประกอบอาชีพหลัก เป็นเวลาที่ใช้ในการพักผ่อนหย่อนใจ ตามปกติควรมีวันละประมาณ 2 - 4 ชั่วโมง เวลาส่วนนี้ควรนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตในลักษณะกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ

5. ด้านชีวิตครอบครัว คือ การที่สมาชิกในครอบครัวอยู่ด้วยกัน ความสัมพันธ์ในครอบครัวมุ่งเน้นความรัก ความเข้าใจ ความผูกพันเอื้ออาทรต่อกัน ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของสมาชิกแต่ละคน

6. ด้านการมีงานทำ คือ การที่บุคคลมีการประกอบอาชีพที่พึงประสงค์ตามความรู้ ความสามารถและความถนัดของตนเป็นหลักแหล่ง มีหลักประกันที่แน่นอน ทำให้มีความรับผิดชอบเอาใจใส่การทำงานส่งผลให้บุคคลประสบความสำเร็จตามที่ได้ตั้งความหวังและความฝันของตนเอง

7. ด้านความปลอดภัยจากภัยอันตรายต่าง ๆ อาทิ อาชญากรรม ภัยธรรมชาติ การเจ็บป่วย สงคราม ส่งผลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ได้ทั้งสิ้น มนุษย์ทุกคนประสงค์มีชีวิตอยู่ด้วยความปลอดภัย ภัยอันตรายบางอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

8. ด้านการศึกษา คือ วิธีที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตัวเองหรือผู้อื่น สอนให้ การศึกษาทำให้ทุกคนมีความรู้ สติปัญญา มีเหตุผล มีคุณธรรม มีวัฒนธรรม มีพลานามัยสมบูรณ์ มีทักษะในการประกอบอาชีพที่พึงตนเองได้

9. ด้านชีวิตในสังคม มนุษย์จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น ตลอดเวลาเพราะต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีทั้งดีและไม่ดี ผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดีทั้งชีวิตส่วนตัวและสังคมจะส่งผลให้บุคคลนั้นสามารถดำรงชีวิตอยู่ด้วยความสงบสุข

Lennart and Anderson (1975, p. 12 อ้างถึงใน สำนักงานวิจัยเศรษฐกิจ การเกษตร, 2555) ได้กล่าวถึงคุณภาพชีวิตของมนุษย์ว่าดูได้จากองค์ประกอบ 9 ประการ

1. สุขภาพอนามัย
2. อาหาร
3. การศึกษา
4. การประกอบอาชีพ
5. ที่อยู่อาศัย
6. สวัสดิการสังคม
7. เครื่องนุ่งห่ม
8. นันทนาการ
9. สิทธิมนุษยชน

Lennart and Anderson และ United Nations และคุณภาพชีวิตตาม แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้กล่าวมาข้างต้น ได้นำมาประยุกต์ในการศึกษา โดย แบ่งคุณภาพชีวิตที่ทำการศึกษาออกเป็น 9 ด้าน 61 ตัวชี้วัด คือ

1. ด้านสุขภาพอนามัย ประกอบด้วย 12 ตัวชี้วัด (1) การบริโภคอาหารที่มีคุณภาพครบ 5 หมู่ในแต่ละวันในปริมาณที่เพียงพอ อาทิ นม ไข่ ถั่ว ข้าว ผัก ผลไม้ (2) ทานหลีกเลี่ยงอาหารรสเค็มจัด เย็นจัดและของทอด ซึ่งจะส่งผลต่อสุขภาพของ ทานในอนาคต (3) รับประทานอาหารครบ 3 มื้อและเพียงพอตลอดปี (4) รับประทานอาหารที่ทำสุกแล้วโดยเฉพาะเนื้อสัตว์ (5) มีน้ำดื่มที่สะอาดไว้บริโภคเพียงพอตลอดปี

(6) มีเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มเพียงพอตลอดปี (7) พบแพทย์เพื่อตรวจสุขภาพประจำปีอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง (8) ไม่มีโรคประจำตัว อาทิ เบาหวาน ความดัน หัวใจ (9) มีสุขภาพแข็งแรงไม่อ่อนเพลียหรือเหนื่อยง่าย (10) นอนหลับพักผ่อนเพียงพออย่างน้อยวันละ 6 - 8 ชั่วโมง (11) ไม่ข้องเกี่ยวกับอบายมุข อาทิ สุบบุหรี่ ดื่มสุรา (12) ออกกำลังกายเป็นประจำสัปดาห์ละ 3 วัน ๆ ละครึ่งชั่วโมง

2. ด้านที่อยู่อาศัย ประกอบด้วย 7 ตัวชี้วัด คือ (1) บ้านมีขนาดพอเหมาะกับสมาชิกภายในบ้าน (2) บ้านอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี อาทิ มีอากาศถ่ายเท ร่มรื่น (3) บ้านมีความมั่นคงแข็งแรง (4) การจัดบ้านเรือนของท่านถูกสุขลักษณะเป็นสัดส่วนตามการใช้งาน อาทิ ห้องครัว ห้องนั่งเล่น ห้องน้ำ (5) บ้านมีเครื่องอำนวยความสะดวกตามควรแก่ฐานะ อาทิ ตู้เย็น พัดลม เตารีด เครื่องซักผ้า พาหนะเดินทาง (6) บ้านสะอาดไม่มีพาหะนำโรคจาก แมลงสาบ หนู ยุง (7) ท่านเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์บ้านที่อยู่อาศัยถูกต้องตามกฎหมาย

3. ด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย 12 ตัวชี้วัดคือ (1) มีความพึงพอใจกับรายได้จากการประกอบอาชีพเกษตร (2) มีเงินออม/เงินฝากในธนาคารเพียงพอกับความ ต้องการ (3) มีเงินทุนเป็นของตนเองในการประกอบอาชีพเกษตร (4) ช่วยกันประหยัดค่าใช้จ่ายภายในบ้าน อาทิ ไฟฟ้า ประปา (5) มีที่ดินเป็นที่ทำกินของตนเองทั้งหมด (6) ไม่เล่นการพนันอันเป็นบ่อเกิดแห่งความหายนะ (7) มีรายได้นอกภาคเกษตรใกล้เคียงหรือมากกว่ารายได้ในภาคเกษตร (8) มีการวางแผนในการจับจ่ายใช้สอยของที่จำเป็นก่อนเสมอ (9) ทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย ในแต่ละวัน (10) ทำกับข้าวรับประทานเองภายในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ จะซื้อจากร้านอาหารเพียงบางครั้งเท่าที่จำเป็น (11) ปลูกพืชสวนครัวเพื่อไว้บริโภคในครัวเรือน โดยไม่ต้องซื้อ ส่วนที่เหลือก็เก็บขาย (12) ตัวเกษตรกรหรือสมาชิกในครอบครัวสมัครเป็นสมาชิกออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน และได้รับผลประโยชน์สูงสุด

4. ด้านการศึกษา ประกอบด้วย 5 ตัวชี้วัด คือ (1) การศึกษามีผลต่อการประกอบอาชีพเกษตร (2) ได้นำการถ่ายทอดเทคโนโลยี ฝึกอบรมด้านการเกษตร มาใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพเกษตร (3) มีความรู้ในการซื้อขายผลผลิต (4) บุตรหลานเมื่ออายุครบเกณฑ์ได้เข้าเรียนภาคบังคับ (5) บุตรหลานเมื่อจบภาคบังคับได้เรียนต่อระดับมัธยมหรือสูงกว่า เป็นไปตามความต้องการของผู้เรียน

5. ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 8 ตัวชี้วัด คือ (1) มีความภาคภูมิใจในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมมาก (2) มีจิตอาสาช่วยเหลือสังคมตามกำลังความสามารถ (3) การทำการเกษตรมีน้ำชลประทานเพียงพอ (4) การเข้าร่วมกิจกรรมสมาชิกกลุ่มสถาบันเกษตรกรทุกครั้งที่มี (5) มีเพื่อนบ้าน ญาติมิตรที่ดี มีความเอื้ออาทรต่อกัน (6) มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อาทิ ไม่เผาตอซังข้าว (7) ในชุมชนบ้านมีการคมนาคมที่สะดวก (8) การได้รับการไว้วางใจจากเพื่อนบ้านในการให้คำปรึกษา

6. ด้านนันทนาการ ประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด คือ (1) การดูหนัง/ดูละคร/ฟังเพลง/ท่องเที่ยวตามควรแก่โอกาส (2) การใช้เวลารว่างในการเพิ่มพูนความรู้ในอาชีพ (3) การใช้เวลารว่างทำงานอดิเรกที่ชื่นชอบ อาทิ ปลูกต้นไม้ อ่านหนังสือ เย็บปักถักร้อย ซ่อมแซมเครื่องมือเครื่องใช้

7. ด้านครอบครัว ประกอบด้วย 6 ตัวชี้วัด คือ (1) ครอบครัวท่านมีความรักความสามัคคี/ไม่ทะเลาะเบาะแว้ง (2) ท่านรับประทานอาหารร่วมกับครอบครัวโดยพร้อมเพรียงกัน พูดคุยกันอย่างเป็นกันเอง ถามไถ่สารทุกข์สุขดิบ (3) เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นท่านได้ปรึกษาหารือกันโดยใช้เหตุผล (4) การให้เกียรติกับคนในครอบครัว อาทิ ให้ความไว้เนื้อเชื่อใจ (5) ครอบครัวมีการจัดกิจกรรมร่วมกันในวันสำคัญ อาทิ วันสงกรานต์ วันเกิด วันขึ้นปีใหม่ วันพ่อ วันแม่ (6) บุตรหลานมีความประพฤติดีไม่นำปัญหาความเดือดร้อนมาสู่ครอบครัว

8. ด้านจิตใจ ประกอบด้วย 4 ตัวชี้วัด คือ (1) การได้ทำบุญใส่บาตรนั่งสมาธิ ฟังธรรม สวดมนต์อยู่เป็นประจำสม่ำเสมอ (2) การรู้สึกไม่กังวลในชีวิตเพราะถือว่าทุกปัญหามีทางออกเสมอ (3) การได้นำธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวัน อาทิ พุทฺติ คิตฺติ ทำดี (4) ความคิด การเรียนรู้ ความจำและสมาธิของเกษตรกรเป็นปกติ

9. ด้านความปลอดภัย ประกอบด้วย 4 ตัวชี้วัด คือ (1) ชุมชนไม่มีปัญหามลภาวะ อาทิ ฝุ่นละออง เสียงดัง (2) ชุมชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (3) ชุมชนไม่ประสบกับภัยธรรมชาติ อาทิ น้ำท่วม ภัยแล้ง (4) ชุมชนปลอดภัยจากยาเสพติด

จากข้อความที่กล่าวมาข้างต้น มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตมากมายจึงได้ทำการสังเคราะห์องค์ประกอบในตารางมิติองค์ประกอบคุณภาพชีวิตของเกษตรกร เพื่อหาองค์ประกอบคุณภาพชีวิตที่จำเป็นและสำคัญกับคุณภาพชีวิต โดยเลือกด้านที่มีคะแนนมากที่สุดมาเป็นตัวกำหนดองค์ประกอบคุณภาพชีวิตของเกษตรกร ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบมิติคุณภาพชีวิตของเกษตรกร

มิติคุณภาพชีวิต	นักวิชาการ							คะแนนรวม
	Zhan (1992)	UNFSCO (1981)	WHO (1995)	Smith (1971)	United Nation (1990)	แนวทางเศรษฐกิจ (2018)	Lennart and Anderson (1975)	
ด้านสุขภาพอนามัย	/		/	/	/	/	/	6
ด้านการศึกษา				/	/	/	/	4
ด้านที่อยู่อาศัย						/	/	2
ด้านครอบครัว					/	/		2
ด้านเศรษฐกิจ	/				/			2
ด้านสภาพแวดล้อม			/	/				2
ด้านนันทนาการ				/		/	/	3
ด้านความปลอดภัย					/	/		2

จากตารางการสังเคราะห์องค์ประกอบคุณภาพที่กล่าวมาข้างต้น จึงสรุปได้ว่า องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตที่มีนักวิชาการใช้ตัวแปรมากที่สุดในการนำไปวิเคราะห์ ประกอบด้วย ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการศึกษา ด้านที่อยู่อาศัย ด้านครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านนันทนาการ และด้านความปลอดภัย

ความจำเป็นพื้นฐาน

ความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์แปรเปลี่ยนไปตามระบบสังคม เวลาและสถานที่ อายุ เพศ สถานภาพทางสังคม ค่านิยมทางสังคมและวัฒนธรรม ความจำเป็นและการตอบสนองจึงถูกกำหนดโดยเงื่อนไขทางสังคมและวัฒนธรรม และแสดงแบบแผนที่ต่างกันในแต่ละสังคม วัฒนธรรมและภูมิภาค ดังนั้น การประเมินความจำเป็นของมนุษย์ในเวลาและสถานที่หนึ่งเฉพาะจึงไม่สามารถระบุให้เป็นความจำเป็นที่เป็นสากลได้

ทฤษฎีความต้องการของมนุษย์ที่มีการยอมรับมากที่สุดทฤษฎีหนึ่ง คือ ทฤษฎีความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ของ Maslow (Maslow's Hierarchy of Need Theory) ซึ่งสรุปได้ว่า ความต้องการของมนุษย์นั้น มีการพัฒนาเป็นลำดับขั้น มนุษย์ทุกคนจะพยายามหาทางสนองความต้องการตั้งแต่ระดับต่ำสุด เมื่อความต้องการระดับต่ำสุดได้รับการตอบสนองจนเกิดความพึงพอใจแล้ว ความต้องการขั้นที่สองจะเกิดขึ้นและเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจที่จะหาทางสนองความต้องการนั้น เมื่อความต้องการขั้นที่สองได้รับการตอบสนองบรรลุเป้าหมายแล้ว ความต้องการขั้นที่สามก็จะถูกพัฒนาและกระตุ้นเป็นแรงจูงใจทำให้เกิดความต้องการในระดับต่อไป

ลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ตามแนวคิดของ Maslow (1954, p. 25) มี 5 ขั้น ดังต่อไปนี้

1. ความต้องการขั้นพื้นฐานของร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ได้แก่ ความต้องการในเรื่องอาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรคและความต้องการทางเพศ เป็นต้น
2. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety and Security Needs) ได้แก่ ความต้องการที่จะอยู่อย่างปลอดภัยทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ ทรัพย์สิน และผลประโยชน์ รวมถึงความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม
3. ความต้องการทางด้านสังคม (Social Needs) ได้แก่ ความต้องการความรัก ความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม
4. ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียงและการได้รับการยกย่องในสังคม (Self - esteem Needs) ได้แก่ ความภาคภูมิใจ ความต้องการดีเด่นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่จะได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการด้านนี้เป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจตนเองในเรื่องของความรู้ ความสามารถและความสำคัญของบุคคล
5. ความต้องการความสำเร็จแห่งตน (Self - actualization Needs) เป็นความต้องการสูงสุดของมนุษย์ การได้แสดงให้บุคคลอื่นประจักษ์หรือยอมรับในความสามารถของตนเป็นความเข้าใจและยอมรับตัวเอง ต้องการทราบถึงจุดเด่นและข้อบกพร่องของตนเองเพื่อที่จะได้ปรับปรุงตนเองและต้องการทำงานจนสุดความสามารถให้ได้รับความพึงพอใจสูงสุดและประสบความสำเร็จในงานที่ทำ

กรมการพัฒนาชุมชน คณะกรรมการอำนวยการงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน (พชช.) ได้กำหนดเครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน ช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับ

ที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) มี 5 หมวด 31 ตัวชี้วัด ดังนี้ (<http://www.science.cmru.ac.th>
วันที่เข้าถึง 5 เมษายน 2561)

หมวดที่ 1 สุขภาพ มี 7 ตัวชี้วัด

1. เด็กแรกเกิดมีน้ำหนัก 2,500 กรัมขึ้นไป
2. เด็กแรกเกิดได้กินนมแม่อย่างเดียวอย่างน้อย 6 เดือนแรกติดต่อกัน
3. เด็กแรกเกิดถึง 12 ปี ได้รับวัคซีนป้องกันโรคครบตามตาราง

สร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค

4. ครรภ์เรื้อรังกินอาหารถูกสุขลักษณะปลอดภัยและได้มาตรฐาน
5. ครรภ์เรื้อรังมีการใช้ยาเพื่อบำบัดบรรเทาอาการเจ็บป่วยเบื้องต้น

อย่างเหมาะสม

6. คนอายุ 35 ปีขึ้นไป ได้รับการตรวจสุขภาพประจำปี
7. คนอายุ 60 ปีขึ้นไป ออกกำลังกายอย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 วัน ๆ

ละ 30 นาที

หมวดที่ 2 สภาพแวดล้อม มี 7 ตัวชี้วัด

8. ครรภ์เรื้อรังมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัยและบ้านมีสภาพคงทนถาวร
9. ครรภ์เรื้อรังมีน้ำสะอาดสำหรับดื่มและบริโภคเพียงพอตลอดปี

อย่างน้อยคนละ 5 ลิตรต่อวัน

10. ครรภ์เรื้อรังมีน้ำใช้เพียงพอตลอดปี อย่างน้อยคนละ 45 ลิตรต่อวัน
11. ครรภ์เรื้อรังมีการจัดบ้านเรือนเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาดและ

ถูกสุขลักษณะ

12. ครรภ์เรื้อรังไม่ถูกรบกวนจากมลพิษ
13. ครรภ์เรื้อรังมีการป้องกันอุบัติเหตุและภัยธรรมชาติอย่างถูกวิธี
14. ครรภ์เรื้อรังมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

หมวดที่ 3 การศึกษา มี 5 ตัวชี้วัด

15. เด็กอายุ 3 – 5 ปี ได้รับการเลี้ยงดูเตรียมความพร้อมก่อนวัยเรียน
16. เด็กอายุ 6 – 14 ปี ได้รับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี
17. เด็กจบชั้น ม.3 ได้เรียนต่อชั้น ม.4 หรือเทียบเท่า
18. คนในครรภ์เรื้อรังที่จบการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ที่ไม่ได้เรียนต่อและ

ยังไม่มีงานทำ ได้รับการฝึกอบรมด้านอาชีพ

19. คนอายุ 15 – 59 ปี อ่านเขียนภาษาไทยและคิดเลขอย่างง่ายได้
หมวดที่ 4 การมีงานทำและรายได้ มี 4 ตัวชี้วัด

20. คนอายุ 15 – 59 ปี มีอาชีพและรายได้

21. คนอายุ 60 ปีขึ้นไป มีอาชีพและรายได้

22. รายได้เฉลี่ยของคนในครัวเรือนต่อปี

23. ครัวเรือนมีการเก็บออมเงิน

หมวดที่ 5 ค่านิยม มี 8 ตัวชี้วัด

24. คนในครัวเรือนไม่ดื่มสุรา

25. คนในครัวเรือนไม่สูบบุหรี่

26. คนอายุ 6 ปีขึ้นไป ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาอย่างน้อย

สัปดาห์ละ 1 ครั้ง

27. ผู้สูงอายุ ได้รับการดูแลจากครอบครัว ชุมชน ภาครัฐ หรือ

ภาคเอกชน

28. ผู้พิการ ได้รับการดูแลจากครอบครัว ชุมชน ภาครัฐ หรือภาคเอกชน

29. ผู้ป่วยโรคเรื้อรัง ได้รับการดูแลจากครอบครัว ชุมชน ภาครัฐหรือ

ภาคเอกชน

30. ครัวเรือนมีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของชุมชน

หรือท้องถิ่น

31. ครอบครัวมีความอบอุ่น

สรุปได้ว่า องค์ประกอบคุณภาพชีวิตของเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยพื้นฐาน
เพื่อการดำรงชีพ การอยู่ร่วมกันในชุมชนและสังคม ประกอบด้วย สุขภาพอนามัย
การศึกษา ที่อยู่อาศัย ครอบครัว เศรษฐกิจ สภาพแวดล้อม กิจกรรม/นันทนาการ และ
ความปลอดภัยในชีวิต

แนวคิดเกี่ยวกับโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็น เกษตรกรรมทางเลือกอื่น

โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่นมี
หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการ ดังนี้ (<https://ssnet.doe.go.th/wp-content/uploads/2016/10.pdf> วันที่เข้าถึง 5 เมษายน 2561)

หลักการและเหตุผล

จากสถานการณ์การผลิตข้าว อุปทานมากกว่าอุปสงค์ ผลผลิตข้าว
ไม่สอดคล้องกับความต้องการตลาด ผลผลิตจะมีประมาณปีละ 36.1 ล้านตันข้าวเปลือก
รัฐบาล โดยคณะกรรมการนโยบายและบริหารจัดการข้าว (นบข.) มอบหมายให้กระทรวง
เกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์และกระทรวงมหาดไทยเป็นหน่วยงานหลัก ในการ
จัดทำยุทธศาสตร์สินค้าข้าวแห่งชาติ เพื่อนำไปจัดทำแผนปฏิรูปภาคการเกษตร โดยใช้
หลักคิด “ตลาด นำการผลิตหรือผลิตให้มีปริมาณผลผลิตตรงกับปริมาณความต้องการ
ของตลาด” เพื่อมิให้เกิดปัญหากระทบต่อเกษตรกรในเรื่องราคาและการส่งออก
โดยคณะทำงานวางแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร พิจารณากำหนดเป้าหมาย
ปริมาณความต้องการผลผลิตข้าวในปี 2559/60 จำนวน 27.17 ล้านตัน ข้าวเปลือกพื้นที่
เป้าหมาย 62.12 ล้านไร่ แบ่งเป็นฤดูรอบที่ 1 ปี 2559/60 พื้นที่เป้าหมาย 54.80 ล้านไร่
และรอบที่ 2 ปี 2559/60 พื้นที่เป้าหมาย 7.32 ล้านไร่ ซึ่งจำเป็นต้องลดการผลิต
ข้าวเปลือกที่เคยผลิตได้ เหลือปีละ 36.1 ล้านตันข้าวเปลือก จึงมีเป้าหมายปรับเปลี่ยน
พื้นที่นาปี รอบที่ 1 จำนวน 0.57 ล้านไร่ กรมส่งเสริมการเกษตร ได้รับมอบหมายให้
ดำเนินการโครงการปรับเปลี่ยนเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น มีเป้าหมาย เพื่อปรับเปลี่ยนพื้นที่
ที่ไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่นไปปลูกพืชอื่น ในพื้นที่ 420,000 ไร่ โดย
ปรับเปลี่ยนเป็นพืชที่เหมาะสม ทั้งการปรับเปลี่ยนเป็นการปลูกพืชเชิงเดี่ยวหรือเกษตร
ผสมผสาน ซึ่งจะได้มีการจัดการด้านการผลิตและบริหารจัดการเรื่องการตลาดควบคู่กันไป

แนวทางพัฒนาการส่งเสริมปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวที่ไม่เหมาะสมเป็น
เกษตรกรรมทางเลือกอื่น จึงเป็นแนวทางหนึ่งในการช่วยเหลือเกษตรกรที่ได้ผลกระทบ
ดังกล่าว โดยการปรับเปลี่ยนจากการปลูกข้าวไปปลูกพืชที่เหมาะสมกับพื้นที่ตามสภาพ
พื้นที่และสอดคล้องกับความต้องการของตลาด จัดแบ่งพื้นที่เพื่อการผลิตพืชชนิดต่าง ๆ
ตามความต้องการตลาด รวมทั้งการเลี้ยงสัตว์เล็ก เช่น เป็ด ไก่ และการประมง เพื่อการ

บริโภคของครัวเรือนควบคู่กันไป ซึ่งจะส่งผลให้มีการลดการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกได้มากที่สุด และเกษตรกรมีผลตอบแทนที่เพียงพอจะทำให้เกษตรกรสามารถดำรงชีวิตและประกอบอาชีพการเกษตรสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อลดพื้นที่การปลูกข้าวในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่นที่เหมาะสมกับพื้นที่
2. เพื่อปรับเปลี่ยนระบบการผลิตของเกษตรกรให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่เพื่อสร้างความยั่งยืนในอาชีพให้แก่เกษตรกร

เป้าหมายดำเนินการ

- ดำเนินการในพื้นที่ 30 จังหวัด พื้นที่ 420,000 ไร่ โดยแยกเป็น
- ภาคเหนือ : นครสวรรค์ อุตรดิตถ์ พิษณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย แพร่ เชียงราย
  - ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : กาฬสินธุ์ ขอนแก่น นครพนม บึงกาฬ มหาสารคาม มุกดาหาร ร้อยเอ็ด เลย สกลนคร หนองคาย หนองบัวลำภู อุดรธานี ชัยภูมิ นครราชสีมา บุรีรัมย์ ยโสธร ศรีสะเกษ สุรินทร์ อำนาจเจริญ อุบลราชธานี
  - ภาคตะวันตก : กาญจนบุรี ราชบุรี
  - ภาคตะวันออก : สระแก้ว

วิธีการดำเนินงาน

1. การดำเนินโครงการ
  - 1.1 กำหนดพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมกับการปลูกข้าว โดยพิจารณาจากพื้นที่ความเหมาะสมกับศักยภาพการผลิตของพื้นที่และเกษตรกร และจัดทำบัญชีรายชื่อเกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม ทั้งนี้ ส่วนกลางดำเนินการจัดส่งบัญชีรายชื่อเกษตรกรที่มีสิทธิ์เข้าร่วมโครงการ (ตามทะเบียนเกษตรกร ปี 2558) เพื่อเป็นกรอบในการดำเนินการโครงการเท่านั้น หากมีเกษตรกรที่อยู่นอกเหนือรายชื่อที่กรมส่งเสริมการเกษตรส่งให้ แต่มีคุณสมบัติครบตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กรมส่งเสริมการเกษตรกำหนดไว้ ก็สามารถสมัครเข้าร่วมโครงการได้
  - 1.2 ตรวจสอบพื้นที่และเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายที่จะเข้าร่วมโครงการ
  - 1.3 จัดทำคู่มือสำหรับเจ้าหน้าที่ พร้อมทั้งหลักเกณฑ์และเงื่อนไข

ในการเข้าร่วมโครงการ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานโครงการและเอกสาร
คำแนะนำสำหรับเกษตรกรในการดำเนินกิจกรรมเพื่อเปลี่ยนเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น

- 1.4 จัดประชุมชี้แจงโครงการให้แก่เจ้าหน้าที่ในส่วนกลาง ภูมิภาค
และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความเข้าใจโครงการและแนวทางการดำเนินงาน
- 1.5 เผยแพร่ประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจให้แก่เกษตรกร
ในพื้นที่
- 1.6 จัดตั้งคณะทำงานปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสม ปีการ
ผลิต 2559/60 ระดับอำเภอ เพื่อตรวจสอบการปรับเปลี่ยนพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการ
และรับรองข้อมูล
- 1.7 รับสมัครเกษตรกรที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ โดยเป็นเกษตรกร
ที่มีเอกสารสิทธิ์เป็นของตนเองและอยู่ในฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรของกรมส่งเสริม
การเกษตร
- 1.8 ตรวจสอบคุณสมบัติเกษตรกรตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไข
พร้อมทั้งส่งรายชื่อเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ ให้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์
การเกษตร (ธ.ก.ส.)
- 1.9 เกษตรกรจัดทำแผนการผลิต พร้อมทั้งเปิดบัญชีธนาคารเพื่อ
การเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.)
- 1.10 ส่งรายชื่อเกษตรกรที่ผ่านการตรวจสอบพื้นที่ที่ปรับเปลี่ยนและ
สร้างระบบน้ำให้คณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
แบบเบ็ดเสร็จ (Single Command) พิจารณานอนุมัติ
- 1.11 ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) จ่ายเงิน
ช่วยเหลือปรับพื้นที่และสร้างระบบน้ำ (งวดที่ 1) คราวเรือนละไม่เกิน 5 ไร่ (ไร่ละ 2,000
บาท)
- 1.12 เกษตรกรปรับเปลี่ยนพื้นที่และสร้างระบบน้ำ และคณะทำงาน
ปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสม ปีการผลิต 2559/60 ระดับอำเภอ ตรวจสอบพื้นที่
ที่ปรับเปลี่ยนและสร้างระบบน้ำ
- 1.13 ส่งรายชื่อเกษตรกรที่ผ่านการตรวจสอบพื้นที่และจัดทำระบบน้ำ
ให้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) พร้อมทั้งจ่ายเงินงวดที่ 2

1.14 เกษตรกรจัดซื้อปัจจัยการผลิตด้านพืช สัตว์เล็ก และประมง ให้ตรงตามมาตรฐานที่กำหนด ภายในระยะเวลา 15 วัน หลังจากได้รับเงิน และคณะทำงานปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสม ปีการผลิต 2559/60 ตรวจสอบและรับรองข้อมูลการจัดซื้อปัจจัยการผลิตด้านพืช สัตว์เล็ก และประมง

1.15 ส่งผลการตรวจสอบการจัดซื้อปัจจัยการผลิตด้านพืช สัตว์เล็ก และประมงให้กรมส่งเสริมการเกษตรจัดเก็บฐานข้อมูลต่อไป

1.16 กำกับ ติดตาม และประเมินผลโครงการ

2. จัดถ่ายถอดองค์ความรู้ด้านการผลิตและการตลาดพืชทางเลือก

การจัดทำแผนการผลิต เกษตรกรดำเนินการจัดทำแผนการผลิต รวมทั้งกำหนดปฏิทินการปลูกพืชให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด โดยคำนึงถึงระบบการปลูกพืชหมุนเวียนที่สามารถสร้างแหล่งอาหารของครัวเรือน ผลผลิตที่สามารถขายสร้างรายได้อย่างต่อเนื่องตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การถ่ายถอดองค์ความรู้เทคโนโลยีการผลิต พืช สัตว์ ประมง และการตลาด สำนักงานเกษตรอำเภอและสำนักงานเกษตรจังหวัดบูรณาการและประสานงานร่วมกับหน่วยงานภายใต้สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เช่น กรมปศุสัตว์ กรมประมง กรมวิชาการเกษตร กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กรมหม่อนไหม กรมพัฒนาที่ดิน รวมทั้งหน่วยงานภาคีต่าง ๆ เพื่อจัดฝึกอบรมในด้านต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับแผนการผลิต และแผนการตลาดของเกษตรกร พร้อมทั้งสนับสนุนกิจกรรมเกษตรกรรมทางเลือกอื่นแบบยั่งยืน เช่น หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เทคโนโลยีการผลิตพืช สัตว์ ประมง และการทำบัญชีฟาร์ม

การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำเกษตรกรรมทางเลือกอื่น ในการร่วมกันคิด แสดงความคิดเห็น รับทราบสถานการณ์ ตัดสินใจในการแก้ไขปัญหา ช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ ความเข้มแข็งและสร้างเครือข่าย

3. สนับสนุนค่าใช้จ่ายในการปรับเปลี่ยนพื้นที่

3.1 อุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงพื้นที่ สร้างระบบน้ำ และปัจจัยการผลิต ไร่ละ 5,000 บาท ครัวเรือนละไม่เกิน 5 ไร่

3.2 อุดหนุนค่าใช้จ่ายในระหว่างการปรับเปลี่ยนพื้นที่ เพื่อลดค่าใช้จ่ายและมีอาหารบริโภคในครัวเรือน โดยเป็นค่าใช้จ่ายการเลี้ยงปลา (ค่าพันธุ์ปลา

ค่าอาหาร) ครั้วเรือ่นละ 2,300 บาท และค่าใช้จ่าย การเลี้ยงสัตว์เล็ก (ค่าพันธุ์ไก่

ค่าอาหาร) ครั้วเรือ่นละ 2,844 บาท

3.3 การจ่ายเงินอุดหนุนจ่ายผ่านธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์
การเกษตร (ธ.ก.ส.)

ประชุมสัมมนา

สำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 4,7 และ 9 ดำเนินการจัด
ประชุมสัมมนาผลการดำเนินงาน พร้อมทั้งปัญหาและอุปสรรคระดับเขตของโครงการ
ปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น

ระยะเวลาดำเนินการ

สิงหาคม 2559 ถึง กันยายน 2560

งบประมาณดำเนินการ

งบประมาณดำเนินการตามกิจกรรมกรอบเงิน 2,595,506,000 บาท
(สองพันห้าร้อยเก้าสิบล้านห้าแสนหกพันบาทถ้วน) จากงบกลาง รายการเงินสำรองจ่าย
เพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็นประจำปีงบประมาณ 2559

1. งบดำเนินงาน จำนวน 63,410,000 บาท
2. งบเงินอุดหนุน จำนวน 2,532,096,000 บาท

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

1. หน่วยงานหลัก : กรมส่งเสริมการเกษตร
2. หน่วยงานสนับสนุน : กรมประมง กรมปศุสัตว์ กรมวิชาการเกษตร
กรมพัฒนาที่ดิน สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงมหาดไทย
สภาหอการค้าและธนาคารเพื่อการเกษตร สหกรณ์การเกษตร

ผลลัพธ์

เกษตรกรที่ปลูกข้าวในพื้นที่ไม่เหมาะสมเปลี่ยนกิจกรรมเป็นเกษตรกรรม
ทางเลือกอื่น จำนวน 420,000 ไร่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. พื้นที่ปลูกข้าวลดลง เกษตรกรมีทางเลือกในการประกอบอาชีพ
การเกษตรอื่น ๆ ที่มีความเหมาะสมกับพื้นที่และยั่งยืนในอาชีพ
2. เกษตรกรลดรายจ่ายและมีอาหารบริโภคในครัวเรือนอย่างพอเพียง
และมั่นคง

แนวทางการดำเนินงาน

1. ประชาสัมพันธ์

1.1 ส่วนกลางจัดประชุมชี้แจงโครงการจัดส่งพื้นที่เป้าหมายและจัดทำคู่มือการดำเนินงานโครงการสำหรับเจ้าหน้าที่และเอกสารคำแนะนำให้แก่สำนักงานเกษตรจังหวัด

1.2 สำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สำนักงานเกษตรจังหวัดและสำนักงานเกษตรอำเภอเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจให้แก่เกษตรกรในพื้นที่อย่างทั่วถึง ได้แก่ การออกหอกระจายข่าวของชุมชน การประกาศหรือแจ้งข่าวผ่านสื่อท้องถิ่น การแจ้งในเวทีการประชุมประจำเดือนระดับอำเภอ เป็นต้น

2. การรับสมัครเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ

2.1 สำนักงานเกษตรจังหวัด แต่งตั้งคณะทำงานปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสม ปีการผลิต 2559/60 ระดับอำเภอ โดยมีนายอำเภอเป็นประธานเกษตรอำเภอเป็นคณะทำงานและเลขานุการ และมีผู้จัดการ ธ.ก.ส. สาขาเป็นคณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ

2.2 สำนักงานเกษตรอำเภอและศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล (ศบกด.) รับสมัครเกษตรกรที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการและพิจารณาก่อนกรองและตรวจสอบเอกสารหลักฐานของเกษตรกรที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการเข้าร่วมโครงการ โดยมีเอกสารหลักฐานเข้าร่วมโครงการดังนี้

- ใบสมัคร
- ทะเบียนบ้าน
- บัตรประชาชน
- เอกสารสิทธิการถือครอง

หลักเกณฑ์และเงื่อนไขโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น ดังนี้

หลักเกณฑ์เกษตรกร

1. เป็นเกษตรกรที่ปลูกข้าวในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม (N)

2. มีเอกสารสิทธิ์เป็นของตนเองหรือของครัวเรือน ไม่เกิน 15 ไร่ (กรณีที่จังหวัดใดไม่สามารถดำเนินการได้ครบตามพื้นที่เป้าหมายโครงการ ให้พิจารณาเกษตรกร ที่มีเอกสารสิทธิ์เป็นของตนเองหรือของครัวเรือน ไม่เกิน 25 ไร่ ได้)

3. เป็นเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรกับกรมส่งเสริมการเกษตร

4. เกษตรกรสมัครใจเข้าร่วมโครงการ

เงื่อนไขโครงการ

1. เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่นแล้ว จะไม่สามารถเข้าร่วมโครงการสนับสนุนเงินช่วยเหลือต้นทุนการผลิตให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกข้าว ปีการผลิต 2559/60 (ช่วยเหลือไร่ละ 1,000 บาท) ได้อีก

2. เกษตรกรสามารถเลือกเข้าร่วมโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสม (5 โครงการ) ได้ 1 โครงการเท่านั้น ได้แก่

2.1. โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น

2.2. โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ

2.3. โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงกระบือ

2.4. โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงแพะ

2.5. โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมทำนาหญ้า

3. เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น ต้องดำเนินการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาอย่างถาวร เป็นระยะเวลา 3 ปี หากเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพบปัญหา ในการดำเนินงานในระหว่างการปรับเปลี่ยนกิจกรรม หรือมีความประสงค์ที่จะกลับไปดำเนินการปลูกข้าว ให้แจ้งเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโดยตรง เพื่อขอคำปรึกษาและหาแนวทางแก้ไข

2.3 คณะทำงานปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสม ปีการผลิต 2559/60 ระดับอำเภอดำเนินการตรวจสอบพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการว่าอยู่ในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม (N)

หรือไม่พร้อมทั้งดำเนินการถ่ายรูปแบบแปลงนาและจับพิกัดแปลง เพื่อเป็นหลักฐานประกอบในการเข้าร่วมโครงการ

2.4 สำนักงานเกษตรอำเภอจัดทำรายงานสรุปรายชื่อเกษตรกรที่ได้ดำเนินการการตรวจสอบพื้นที่แล้วตามแบบสรุปรายงานเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น ปี 2559 ให้คณะทำงานปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสม ปีการผลิต 2559/60 ระดับอำเภอรับรองข้อมูล กรณีที่ไม่ผ่านเกณฑ์เกษตรกรไม่สามารถเข้าร่วมโครงการได้ กรณีที่ผ่านเกณฑ์สำนักงานเกษตรอำเภอติดประกาศรายชื่อเกษตรกรที่มีคุณสมบัติครบตามเงื่อนไขโครงการ

2.5 เกษตรกรที่มีคุณสมบัติครบตามเงื่อนไขโครงการจัดทำแผนการผลิตพร้อมทั้งเปิดบัญชีธนาคาร เพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.)

2.6 สำนักงานเกษตรอำเภอเสนอรายชื่อเกษตรกรที่ผ่านการตรวจสอบคุณสมบัติให้สำนักงานเกษตรจังหวัด เพื่อเสนอคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แบบเบ็ดเสร็จ (Single Command) อนุมัติพร้อมทั้งรายงานให้คณะอนุกรรมการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัดรับทราบการอนุมัติเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

2.7 สำนักงานเกษตรจังหวัด จัดส่งบัญชีรายชื่อเกษตรกรที่ได้รับการอนุมัติเข้าร่วมโครงการให้กรมส่งเสริมการเกษตร

2.8 กรมส่งเสริมการเกษตร ส่งบัญชีรายชื่อเกษตรกรรายบุคคล พร้อมเลขที่บัญชีเงินฝากให้กับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ดำเนินการจ่ายเงินเข้าบัญชีเกษตรกรตามวงเงินที่กำหนดในโครงการ

3. การจ่ายเงินให้เกษตรกรและการตรวจสอบพื้นที่

3.1 ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ตรวจสอบความถูกต้องและโอนเงินเข้าบัญชีของเกษตรกร ตามรายชื่อที่กรมส่งเสริมการเกษตรจัดส่งให้โดยแบ่งเป็น 2 งวด

- งวดที่ 1 เป็นค่าปรับปรุงพื้นที่และสร้างระบบน้ำ 2,000 บาท/ไร่
- งวดที่ 2 เป็นค่าปัจจัยการผลิต โดยเป็นค่าพันธุ์พืช 3,000 บาท/ไร่

ค่าใช้จ่ายการเลี้ยงปลา (ค่าพันธุ์ปลา ค่าอาหาร) คราวเรือนละ 2,300 บาท และค่าใช้จ่ายการเลี้ยงสัตว์เล็ก (ค่าพันธุ์สัตว์เล็ก ค่าอาหาร) คราวเรือนละ 2,844 บาท โดยมีเงื่อนไข ดังนี้

- การจ่ายเงินงวดที่ 1 ต้องเป็นเกษตรกรที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการมีคุณสมบัติตามเงื่อนไขโครงการ และผ่านเกณฑ์การตรวจสอบและรับรองข้อมูลจากคณะทำงานปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสม ปีการผลิต 2559/60 ระดับอำเภอ พร้อมทั้งได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แบบเบ็ดเสร็จ (Single Command) เรียบร้อยแล้ว

- การจ่ายเงินงวดที่ 2 เกษตรกรต้องดำเนินการปรับเปลี่ยนพื้นที่และสร้างระบบน้ำให้แล้วเสร็จภายใน 15 วัน หลังจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) จ่ายเงินงวดที่ 1 แล้ว และต้องผ่านการตรวจสอบและรับรองข้อมูลจากคณะทำงานปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสม ปีการผลิต 2559/60 ระดับอำเภอ (ตามแบบรายงานผลการตรวจสอบพื้นที่ครั้งที่ 1) พร้อมทั้งได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แบบเบ็ดเสร็จ (Single Command)

สำหรับการปรับเปลี่ยนพื้นที่และสร้างระบบน้ำ เกษตรกรต้องนำหลักฐานการปรับเปลี่ยนพื้นที่และสร้างระบบน้ำมาแสดงต่อคณะทำงานปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสม ปีการผลิต 2559/60 ระดับอำเภอ ดังนี้

กรณีที่เกษตรกรดำเนินการเอง ต้องนำหลักฐานรูปถ่ายก่อนและหลังการปรับเปลี่ยนพื้นที่และสร้างระบบน้ำมาแสดงต่อคณะทำงานปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสม ปีการผลิต 2559/60 ระดับอำเภอ ภายใน 15 วัน

กรณีที่จ้างดำเนินการ ต้องนำหลักฐานรูปถ่ายก่อนและหลังการปรับเปลี่ยนพื้นที่และสร้างระบบน้ำ พร้อมทั้งหลักฐานการชำระเงินและใบเสร็จรับเงินมาแสดงต่อคณะทำงานปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสม ปีการผลิต 2559/60 ระดับอำเภอภายใน 15 วัน

3.2 เกษตรกรที่ผ่านการตรวจสอบพื้นที่ครั้งที่ 1 ต้องจัดส่งแผนการผลิตและกำหนดปฏิทินการปลูกพืช ฯ ตามแบบฟอร์ม ให้สำนักงานเกษตรอำเภอ เพื่อดำเนินการแจ้งกิจกรรมที่ปรับเปลี่ยนให้คณะทำงานปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสม ปีการผลิต 2559/60 ระดับอำเภอทราบต่อไป

3.3 สำนักงานเกษตรอำเภอและคณะทำงานปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสม ปีการผลิต 2559/60 ระดับอำเภอดำเนินการสรุปผลการตรวจสอบพื้นที่ครั้งที่ 1

พร้อมทั้งส่งรายชื่อเกษตรกรที่ผ่านการตรวจสอบพื้นที่ครั้งที่ 1 ตามแบบสรุปรายชื่อเกษตรกรที่ผ่านการตรวจสอบพื้นที่ครั้งที่ 1 ให้สำนักงานเกษตรจังหวัด

3.4 สำนักงานเกษตรจังหวัด รวบรวมรายชื่อเกษตรกร ตามแบบสรุปรายชื่อเกษตรกรที่ผ่านการตรวจสอบพื้นที่ครั้งที่ 1 เสนอต่อคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แบบเบ็ดเสร็จ (Single Command) พิจารณานอนุมัติพร้อมทั้งรายงานให้คณะกรรมการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัดรับทราบการอนุมัติ

3.5 สำนักงานเกษตรจังหวัดจัดส่งบัญชีรายชื่อเกษตรกรที่ผ่านการตรวจสอบพื้นที่ครั้งที่ 1 ที่ได้รับการอนุมัติให้กรมส่งเสริมการเกษตร

3.6 กรมส่งเสริมการเกษตร รวบรวมและส่งบัญชีรายชื่อเกษตรกรที่ผ่านการตรวจสอบพื้นที่ครั้งที่ 1 รายบุคคลพร้อมเลขบัตรประจำตัวประชาชนและเลขที่บัญชีเงินฝากและจำนวนเงินที่ได้รับให้กับธนาคาร เพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.)

3.7 ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ตรวจสอบความถูกต้องพร้อมทั้งจ่ายเงินงวดที่ 2

3.8 เกษตรกรที่ได้รับเงินงวดที่ 2 แล้วต้องดำเนินการจัดซื้อปัจจัยการผลิตด้านพืช สัตว์เล็กและประมงให้ตรงตามมาตรฐานที่กำหนด (สามารถดาวน์โหลดมาตรฐานและแหล่งจัดซื้อปัจจัยการผลิตได้ที่ <http://ssnet.doe.go.th> หัวข้อ ลดพื้นที่นาในพื้นที่ไม่เหมาะสม) ให้แล้วเสร็จภายใน 15 วัน นับจากวันที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) จ่ายเงินงวดที่ 2 ทั้งนี้ ในการจัดซื้อปัจจัยการผลิต ด้านพืช สัตว์เล็กและประมงต้องเป็นไปตามแผนการผลิตของเกษตรกร

3.9 คณะทำงานปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสม ปีการผลิต 2559/60 ระดับอำเภอดำเนินการออกตรวจสอบการซื้อปัจจัยการผลิตด้านพืช สัตว์เล็กและประมง (สามารถดาวน์โหลดมาตรฐานและแหล่งจัดซื้อปัจจัยการผลิตได้ที่ <http://ssnet.doe.go.th> หัวข้อ ลดพื้นที่นาในพื้นที่ไม่เหมาะสม) ตามแบบรายงานผลการตรวจสอบการซื้อปัจจัยการผลิตด้านพืช ประมงและสัตว์เล็กให้แล้วเสร็จภายใน 15 วัน

สำหรับการซื้อปัจจัยการผลิตด้านพืช ประมงและสัตว์เล็ก เกษตรกรต้องนำหลักฐานการชำระเงินและใบเสร็จการซื้อปัจจัยการผลิตด้านพืช สัตว์เล็กและประมงมาแสดงต่อคณะทำงานปรับเปลี่ยน ๗ ระดับอำเภอภายใน 15 วัน

3.10 สำนักงานเกษตรอำเภอและคณะทำงานปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าว

ไม่เหมาะสม ปีการผลิต 2559/60 ระดับอำเภอดำเนินการสรุปผลการตรวจสอบการซื้อปัจจัยการผลิตด้านพืช สัตว์เล็กและประมงตามแบบสรุปผลการตรวจสอบการซื้อปัจจัยการผลิตด้านพืช สัตว์เล็กและประมง พร้อมทั้งส่งผลการตรวจสอบการซื้อปัจจัยการผลิตด้านพืช สัตว์เล็กและประมง ให้สำนักงานเกษตรจังหวัด

3.11 สำนักงานเกษตรจังหวัดรายงานผลการตรวจสอบการซื้อปัจจัยการผลิตด้านพืช สัตว์เล็กและประมง ให้คณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แบบเบ็ดเสร็จ (Single Command) คณะอนุกรรมการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัดและกรมส่งเสริมการเกษตรรับทราบ

3.12 กรมส่งเสริมการเกษตรดำเนินการรวบรวมผลการตรวจสอบการซื้อปัจจัยการผลิตด้านพืช สัตว์เล็กและประมง เพื่อจัดทำฐานข้อมูลรายชื่อเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น

4. มาตรการทางกฎหมาย/ลงโทษ

4.1 หากคณะทำงานปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสม ปีการผลิต 2559/60 ระดับอำเภอตรวจสอบแล้ว พบว่า เกษตรกรที่ได้รับเงินงวดที่ 1 ไม่นำเงินไปดำเนินการปรับเปลี่ยนพื้นที่และสร้างระบบน้ำตามเงื่อนไขโครงการ จะไม่ได้รับการพิจารณาในการจ่ายเงินงวดที่ 2

4.2 เกษตรกรที่ได้รับเงินงวดที่ 1 และงวดที่ 2 แล้วไม่นำเงินไปดำเนินการซื้อปัจจัยการผลิตด้านพืช สัตว์เล็กและประมงตามแผนการผลิตของตนเองหรือซื้อไม่ตรงตามมาตรฐานที่กำหนดต้องนำเงินจำนวนที่ได้รับมาคืนให้แก่ทางราชการอย่างไม่มีเงื่อนไข หากไม่คืนจะถูกดำเนินคดีตามกฎหมายหรือจะได้รับการพิจารณาเข้าร่วมโครงการตามมาตรการช่วยเหลืออื่น ๆ ของภาครัฐเป็นลำดับสุดท้าย (ระยะเวลา 3 ปี) หรืออาจจะไม่ได้รับการพิจารณาช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐอีก

5. จัดถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการผลิตและการตลาดพืชทางเลือก การจัดทำแผนการผลิตเกษตรกรที่ผ่านเกณฑ์การตรวจสอบและรับรองข้อมูลจากคณะทำงานปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสม ปีการผลิต 2559/60 ระดับอำเภอ พร้อมทั้งได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แบบเบ็ดเสร็จ (Single Command) เรียบร้อยแล้ว ดำเนินการจัดทำแผนการผลิตรวมทั้งกำหนดปฏิทินการปลูกพืชให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด โดยคำนึงถึงระบบ

การปลูกพืชหมุนเวียนที่สามารถสร้างแหล่งอาหารของควัวเรื้อน ผลผลิตที่สามารถขายสร้างรายได้อย่างต่อเนื่องตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การถ่ายทอดองค์ความรู้เทคโนโลยีการผลิตพืช สัตว์ ประมงและการตลาด สำนักงานเกษตรอำเภอและสำนักงานเกษตรจังหวัดบูรณาการและประสานงานร่วมกับหน่วยงานภายใต้สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เช่น กรมปศุสัตว์ กรมประมง กรมวิชาการเกษตร กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กรมหม่อนไหม กรมพัฒนาที่ดิน รวมทั้งหน่วยงานภาคีต่าง ๆ เพื่อจัดฝึกอบรมในด้านต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับแผนการผลิตและแผนการตลาดของเกษตรกร พร้อมทั้งสนับสนุนกิจกรรมเกษตรกรรวมทางเลือกอื่นแบบยั่งยืน โดยดำเนินการจัดอบรมถ่ายทอดความรู้ เช่น การทำบัญชีฟาร์ม การถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตพืช สัตว์ และประมง เป็นต้น การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำเกษตรกรรมทางเลือกอื่น ในการร่วมกันคิด แสดงความคิดเห็น รับทราบสถานการณ์ ตัดสินใจในการแก้ไขปัญหา ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ ความเข้มแข็งและสร้างเครือข่าย

สำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้เทคโนโลยีการผลิต พืช สัตว์ ประมง และการตลาดและการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ดำเนินการภายหลังจากที่เกษตรกรได้รับเงินช่วยเหลือตามมาตรการของรัฐครบทั้ง 2 งวดแล้ว

6. การกำกับติดตาม ประเมินผล และรายงาน

6.1 ส่วนกลางเขตและจังหวัด สนับสนุนการดำเนินงาน พร้อมทั้งให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานโครงการ

6.2 สำนักงานเกษตรจังหวัด/สำนักงานเกษตรอำเภอ รายงานผลการดำเนินงานให้กรมส่งเสริมการเกษตรทราบ

6.3 สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ประเมินผลการดำเนินงานโครงการพื้นที่เป้าหมายดำเนินการ 30 จังหวัด

ตาราง 2 เป้าหมายพื้นที่ดำเนินการโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวที่ไม่เหมาะสมเป็น
เกษตรกรรมทางเลือกอื่น ภายใต้มาตรการการช่วยเหลือเกษตรกรปีการผลิต
2559/60 ด้านการผลิต

ที่	จังหวัด	เป้าหมายรวม ร้อยละ 100			การจัดสรรเป้าหมาย	
		จำนวน			ครัวเรือน	พื้นที่
		อำเภอ	ตำบล	ครัวเรือน		
1	กาญจนบุรี	2	7	289	94	470
2	ราชบุรี	4	7	415	137	685
3	สระแก้ว	7	13	799	270	1,350
4	กาฬสินธุ์	17	97	7,953	3,482	17,410
5	ขอนแก่น	25	123	11,180	4,739	23,695
6	นครพนม	12	74	6,186	2,798	13,990
7	บึงกาฬ	7	41	3,877	1,884	9,420
8	มหาสารคาม	13	86	11,999	5,173	25,865
9	มุกดาหาร	7	36	3,280	1,648	8,240
10	ร้อยเอ็ด	20	117	13,272	5,638	28,190
11	เลย	13	57	4,243	1,985	9,925
12	สกลนคร	18	95	9,400	4,067	20,335
13	หนองคาย	8	33	2,697	1,400	7,000
14	หนองบัวลำภู	6	51	4,746	2,257	11,285
15	อุดรธานี	18	119	10,372	4,465	22,325
16	เขียงราย	16	79	2,569	2,686	13,430
17	แพร่	6	23	1,357	537	2,685
18	ชัยภูมิ	14	69	6,244	2,805	14,025
19	นครราชสีมา	29	156	12,686	5,445	27,225
20	บุรีรัมย์	23	125	14,045	5,930	29,650
21	ยโสธร	9	45	5,210	2,422	12,110
22	ศรีสะเกษ	21	126	13,376	5,672	28,360

ตาราง 2 (ต่อ)

เป้าหมายรวม ร้อยละ 100					การจัดสรรเป้าหมาย	
ที่	จังหวัด	จำนวน			ครัวเรือน	อำเภอ
		อำเภอ	ตำบล	ครัวเรือน		
23	สุรินทร์	17	118	14,105	6,140	30,700
24	อำนาจเจริญ	7	42	4,284	2,060	10,300
25	อุบลราชธานี	25	156	15,974	6,860	34,300
26	นครสวรรค์	7	10	584	182	910
27	อุตรดิตถ์	5	24	2,473	940	4,700
28	พิษณุโลก	8	20	1,095	383	1,915
29	เพชรบูรณ์	8	50	2,899	1,122	5,610
30	สุโขทัย	8	38	2,060	779	3,895
รวม		380	2,037		84,000	420,000

(ที่มา: ssnet.doe.go.th/wp-content/uploads/2016/10.pdf)

สรุปได้ว่า โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวที่ไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น เป็นนโยบายรัฐบาล เพื่อขับเคลื่อนภาคการเกษตร แก้ไขปัญหาในระยะยาวให้เกษตรกรที่ปลูกข้าว มีรายได้เพิ่มขึ้น มีความมั่นคงในอาชีพ สามารถพึ่งพาตนเองได้ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้อย่างยั่งยืน

บริบทข้อมูลเกษตรกรอำเภอสิ้ออำนาจ

ข้อมูลทั่วไปของอำเภอสิ้ออำนาจ จังหวัดอำนาจเจริญ

อำเภอสิ้ออำนาจ มีพื้นที่ทั้งหมด 191.8 ตารางกิโลเมตร มีประชากร 36,910 คน (พ.ศ. 2557) ซึ่งมีที่ตั้งและอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียง ดังนี้ (พระราชกฤษฎีกาตั้งอำเภอสิ้ออำนาจ พ.ศ. 2539)(สำนักงานเกษตรอำเภอสิ้ออำนาจ เข้าถึงได้จาก <http://www.lueamnat.amnat.charoen.doe.go.th>, เข้าถึงวันที่ 19 เมษายน 2561)

- ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอเมืองอำนาจเจริญ
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอพนา
- ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี

- ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอหัวตะพาน

การแบ่งเขตการปกครอง

การปกครองส่วนภูมิภาค

ในอำเภอสืออำนาจได้แบ่งเขตการปกครองย่อยออกเป็น 7 ตำบล 79 หมู่บ้าน ได้แก่

1. ตำบลอำนาจ (Amnat) มี 11 หมู่บ้าน
2. ตำบลดงมะยาง (Dong Mayang) มี 17 หมู่บ้าน
3. ตำบลเปือย (Pueai) มี 13 หมู่บ้าน
4. ตำบลดงบัง (Dong Bang) มี 16 หมู่บ้าน
5. ตำบลไร่ชี (Rai Khi) มี 10 หมู่บ้าน
6. ตำบลแมต (Maet) มี 11 หมู่บ้าน
7. ตำบลโคกกลาง (Khok Klang) มี 11 หมู่บ้าน

ตาราง 3 ข้อมูลพื้นที่การทำนา อำเภอสืออำนาจ จังหวัดอำนาจเจริญ

ลำดับ	ตำบล	ข้อมูลสรุป 58/59					
		ครัวเรือนทั้งหมด	พื้นที่ทำนา (ไร่)	ในเขต		นอกเขต	
				ครัวเรือน	พื้นที่ทำนา	ครัวเรือน	พื้นที่ทำนา
1	ตำบลอำนาจ	769	12,367	-	-	769	12,367
2	ตำบลดงมะยาง	744	10,469	-	-	744	10,469
3	ตำบลเปือย	1,147	24,131	-	-	1,147	24,131
4	ตำบลดงบัง	1,135	25,318	-	-	1,135	25,318
5	ตำบลไร่ชี	808	21,648	-	-	808	21,648

ตาราง 3 (ต่อ)

ลำดับ	ตำบล	ข้อมูลสรุป 58/59					
		ครัวเรือน ทั้งหมด	พื้นที่ทำนา (ไร่)	ในเขต		นอกเขต	
				ครัว เรือน	พื้นที่ทำ นา	ครัวเรือน	พื้นที่ทำ นา
6	ตำบลแมต	877	15,350	-	-	877	15,350
7	ตำบลโคก กลาง	963	18,499	-	-	963	18,499
รวม		6,443	127,782	-	-	6,443	127,782

(ที่มา: lueamnat.amnat charoen.doe.go.th 2018)

ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรในแต่ละตำบล มีดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานตำบลดงบัง

ด้านกายภาพ

สภาพภูมิประเทศ ตำบลดงบังสภาพทั่ว ๆ ไปเป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีลำน้ำ 3 สายไหลผ่าน คือ ลำเซบก ห้วยจันลัน ลำห้วยแซว พื้นที่ส่วนมากทำนา

ด้านเศรษฐกิจและสังคม

ประชาชนตำบลดงบัง มีทั้งหมด 6,949 คน ชาย 3,367 คน

หญิง 3,582 คน

- จำนวนครัวเรือน 1,198 ครัวเรือน
- จำนวนครัวเรือนเกษตรกร 1,086 ครัวเรือน
- ขนาดครัวเรือนเฉลี่ย 5.8 คน
- แรงงานเกษตรกรเฉลี่ย 3 คน
- ระดับการศึกษา จบการศึกษามัธยมศึกษา 94%

พื้นที่ถือครอง

- พื้นที่ทั้งหมด 28,268 ไร่
- พื้นที่นา 25,318 ไร่
- ไม้ผล ไม้ยืนต้น 375 ไร่

พื้นที่นาถือครอง โดยเฉลี่ย 19.1 ไร่/ครัวเรือน

อาชีพ/รายได้

- ตำบลดงบัง ครั้วเรือนที่ทำการเกษตร ร้อยละ 90.6 ของจำนวนครั้วเรือนทั้งหมด
- อาชีพหลัก คือ ทำนา อาชีพรอง คือ การเลี้ยงสัตว์ (โค กระบือ เป็ด ไก่ การเลี้ยงปลา)
- รายได้เฉลี่ย 18,000 บาท/คน/ปี

ผลผลิตทางการเกษตร

พื้นที่การเกษตร ตำบลดงบัง อาศัยน้ำฝนทั้งหมด ไม่มีน้ำชลประทาน คุณภาพดินต่ำ ผลผลิตต่ำ ผลผลิตแปรผันขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำฝน ส่วนใหญ่ประสบปัญหาภัยแล้งเป็นบางปี และน้ำท่วมเล็กน้อยพื้นที่รอบห้วย

- ผลผลิตข้าวโดยเฉลี่ย 410 กก./ไร่
- ต้นทุนการผลิตข้าว 2,200 บาท/ไร่

2. ข้อมูลพื้นฐานตำบลอำนาจ

ตำบลอำนาจมีอาณาเขตติดต่อการปกครองข้างเคียงดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลแมต ตำบลโคกกลาง อำเภอสืออำนาจ จังหวัดอำนาจเจริญ

- ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดอุบลราชธานี

- ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลเปือย อำเภอสืออำนาจ จังหวัด

อำนาจเจริญ

- ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลดงมะยาง ตำบลโคกกลาง อำเภอสือ

อำนาจ จังหวัดอำนาจเจริญ

การแบ่งเขตการปกครองตำบลอำนาจแบ่งเขตการปกครองย่อยออกเป็น 2 เขต โดยแยกเป็น เขตปกครองโดยเทศบาลตำบลอำนาจ และเขตปกครองโดยเทศบาลสามหนอง มีประชากรทั้งหมด 4,937 คน แยกเป็นชาย 2,430 คน หญิง 2,507 คน มีจำนวนครั้วเรือน 1,449 ครั้วเรือน มีครั้วเรือนเกษตรกรทั้งหมด 748 ครั้วเรือน

ด้านการเกษตร (ที่มา: แผนพัฒนาการเกษตรของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรตำบลอำนาจ)

ด้านพืช มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 16,219 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดประมาณ 12,459 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ทำนาทั้งหมด 12,367 ไร่ เป็นข้าวเหนียว จำนวน 2,885 ไร่ เป็นข้าวเจ้า จำนวน 9,482 ไร่ เป็นพื้นที่ไม้ผลและไม้ยืนต้น จำนวน 66 ไร่ เป็น

พื้นที่ปลูกผัก ส่วนใหญ่ปลูกเพื่อบริโภคในครัว จำนวน 3 ไร่ พื้นที่ปลูกพืชไร่ จำนวน 23 ไร่ และพื้นที่อื่น ๆ (พื้นที่ป่าไม้และพื้นที่สาธารณะประโยชน์) จำนวน 3,760 ไร่

ด้านปศุสัตว์ ครัวเรือนเกษตรกรเลี้ยงสัตว์ แบ่งเป็นชนิดสัตว์ ดังนี้

- โค จำนวน 805 ตัว
- กระบือ จำนวน 350 ตัว
- สุกร จำนวน 535 ตัว
- สัตว์ปีก (เป็ด, ไก่) จำนวน 3,500 ตัว

ด้านประมง เกษตรกรทำการประมงส่วนมากผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือน มากกว่าการจำหน่ายพันธุ์ปลาที่นิยมเลี้ยงในพื้นที่ คือ ปลานิล

ด้านการชลประทาน มีลำห้วยแก ลำห้วยค้อ และลำเซบก เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติในตำบลอำนาจ และยังมีแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น อาทิ ฝาย/ทำนบ/ผนังกันน้ำ จำนวน 10 แห่ง บ่อน้ำบาดาล/บ่อโยก จำนวน 15 แห่ง บ่อน้ำตื้น จำนวน 1 แห่ง ประปาหมู่บ้าน จำนวน 11 แห่ง และยังมีแหล่งน้ำในไร่นา จำนวน 300 บ่อ และสระน้ำ หนองน้ำ จำนวน 3 แห่ง

ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ (จากการวิเคราะห์ข้อมูลและสอบถามจากอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านและคณะกรรมการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล)

ด้านพืช

สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลุ่มเกษตรกรประกอบอาชีพการทำนาเป็นหลักและประสบปัญหา คือ สภาพดินมีความไม่เหมาะสมและขาดความรู้ด้านการปลูกข้าวที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เช่น ไม่มีความรู้เรื่องการไถดอซังข้าวเพื่อเพิ่มปุ๋ย ในดิน พื้นที่การเกษตรโดยเฉพาะนาข้าวได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมในฤดูฝนทำให้ต้นข้าวที่กำลังเจริญเติบโตเสียหายไม่ได้ผลผลิตตามที่ต้องการและฝนทิ้งช่วงทำพืชพันธุ์เหี่ยวตาย ได้ผลผลิตลดลงประกอบกับเกิดการระบาดของโรค แมลงศัตรูพืชในนาข้าวและไม้ผล ไม้ยืนต้น พื้นที่ในการทำการเกษตร มีการใช้ประโยชน์ที่ดินในการเพาะปลูกพืชมานานจึงทำให้ดินเสื่อมคุณภาพ ไม่มีการปรับปรุงและไม่ได้มีการวิเคราะห์ดินว่ามีธาตุอาหาร จำเป็นต่อการปลูกพืชอะไรบ้าง ดังนั้น เกษตรกรจึงใส่ปุ๋ยตามความเคยชิน ทำให้เกษตรกรต้องเพิ่มต้นทุนการใช้ปุ๋ยเกินความจำเป็นในเรื่องของพันธุ์ข้าวหรือไม่มีการเปลี่ยนพันธุ์หรือใช้เมล็ดพันธุ์ที่ไม่ได้คุณภาพทำให้ได้รับผลผลิตที่ลดลง

ความต้องการขอรับบริการของเกษตรกร มีดังนี้

1. การป้องกันและกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช
2. การตรวจวินิจฉัย แมลงศัตรูพืช
3. ความรู้/เทคโนโลยีด้านการผลิตพืชไร่ เช่น มันสำปะหลัง อ้อย
4. เอกสารคำแนะนำเรื่องการป้องกันกำจัดเพลี้ยแป้งมันสำปะหลัง
5. ความรู้/คำแนะนำเรื่องการปลูกยางพารา การกรีดยางพาราและ
การทำแผ่นยางคุณภาพดี
6. ความรู้/เทคโนโลยีเรื่องการลดต้นทุนการผลิต และเพิ่มผลผลิตข้าว
7. คำแนะนำ ปรัชญา เรื่อง พรบ.ปุ๋ยและวัตถุอันตราย
8. ความรู้เรื่องพันธุ์ข้าว การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว
9. ความรู้/คำแนะนำเรื่องการปลูกปาล์มน้ำมัน
10. ความรู้/คำแนะนำเรื่องการผลิตพืชที่ปลอดภัย
11. ความรู้เทคโนโลยีเรื่องการผลิตข้าวอินทรีย์

ด้านดิน

พื้นที่ของเกษตรกรเป็นพื้นที่ดอน เป็นดินทรายส่วนมาก ทำให้ดินขาด
ความอุดมสมบูรณ์ และธาตุอาหารที่จำเป็น เช่น ไนโตรเจน ฟอสฟอรัสและโพแทสเซียม มี
ในดินน้อย อีกทั้งเกษตรกรขาดความรู้ในเรื่องของการใส่ปุ๋ยในดินพืชผิดวิธีและผิดสูตร
ทำให้ต้องใช้ต้นทุนการใส่ปุ๋ยที่สูงขึ้น ขาดการตรวจ วิเคราะห์ดินหาธาตุอาหารที่จำเป็นใน
พื้นที่ปลูกพืชของตนเองและในบางพื้นที่ของตำบลอำนาจ มีปัญหาเรื่องดินเค็ม ซึ่งปริมาณ
เกลือที่ละลายอยู่ในสารละลายดินมากเกินไป มีผลกระทบต่ออาการเจริญเติบโต ปริมาณและ
คุณภาพของผลผลิตซึ่งอาจรุนแรงถึงทำให้พืชตายได้ เนื่องจากเกิดความไม่สมดุลของธาตุ
อาหารพืช พืชเกิดอาการขาดน้ำและมีการสะสมไฮออนที่เป็นพิษในพืชมากเกินไป ทำให้พืช
ไม่สามารถเจริญเติบโตได้

เกษตรกรมีความต้องการขอรับบริการดังนี้

1. ความรู้เรื่องสาร พด. ต่าง ๆ
2. การบริการตรวจวิเคราะห์ดิน ธาตุอาหารในดิน
3. ความรู้/คำแนะนำ เรื่องการปรับปรุงบำรุงดินเพื่อเพิ่มผลผลิต ข้าว
มันสำปะหลัง อ้อย ยางพารา และปาล์มน้ำมัน

ด้านปศุสัตว์

เนื่องจากเกษตรกรขาดความรู้เรื่องของการจัดการด้านสุขภาพสัตว์ที่ดี ทำให้เกิดโรคระบาดของสัตว์เลี้ยงในช่วงของฤดูฝน ขาดความรู้เรื่องของการให้วัคซีนของสัตว์เลี้ยงด้วย รวมถึงสัตว์เลี้ยงในครัวเรือน เช่น สุนัขและแมว มีเป็นจำนวนมาก ทำให้การดูแลไม่ทั่วถึง ขาดการฉีดวัคซีนพิษสุนัขบ้า

ความต้องการขอรับบริการของเกษตรกร มีดังนี้

1. การทำหมัน/การฉีดยาคุมกำเนิด สุนัข แมว
2. การฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า
3. ขอรับบริการเวชภัณฑ์สำหรับสัตว์
4. ความรู้เรื่องการฉีดวัคซีนป้องกันโรคสัตว์ปีก โค และกระบือ

ด้านประมง

พื้นที่ของเกษตรกรขาดแหล่งน้ำที่ดีและเหมาะสมต่อการเลี้ยงปลา ขาดความรู้ในการเลี้ยงปลาที่เหมาะสมต่อพื้นที่ จึงมีเกษตรกรส่วนน้อยที่ทำอาชีพประมง โดยส่วนมากเกษตรกรที่เลี้ยงจะเลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน

ความต้องการขอรับบริการของเกษตรกร มีดังนี้

1. ความรู้เทคโนโลยีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ
2. การตรวจสอบคุณภาพน้ำ

ด้านบัญชี/สหกรณ์

เกษตรกรขาดความรู้และให้ความสำคัญเรื่องของการจัดบัญชีฟาร์ม และบัญชีในครัวเรือน

ความต้องการขอรับบริการของเกษตรกร มีดังนี้

1. ความรู้เรื่องการจัดทำบัญชีครัวเรือน/การทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย
2. ความรู้เรื่องการรวมกลุ่มในรูปแบบของสหกรณ์

ด้านชลประทาน

แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรมีน้ำไม่เพียงพอต่อการทำเกษตรและเลี้ยงสัตว์ในหน้าแล้งเนื่องแหล่งน้ำมีความตื้นเขิน ไม่สามารถเก็บกักน้ำได้และบรรจุน้ำได้น้อย

ความต้องการขอรับบริการของเกษตรกร มีดังนี้

1. ให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการกลุ่มผู้ใช้น้ำ
2. ความรู้และคำแนะนำเกี่ยวกับการจัดการชลประทาน

ด้านกฎหมาย สปก.

เนื่องจากพื้นที่ตำบลหนองข่าเป็นพื้นที่ติดกับป่าสงวน และพื้นที่นอกเอกสารสิทธิ์ จึงขาดความรู้ด้านกฎหมายของการใช้ที่ดินและการออกเอกสารสิทธิ์ต่าง ๆ ความต้องการขอรับบริการของเกษตรกร มีดังนี้

1. ความรู้เรื่องของกฎหมายปฏิรูปที่ดิน
2. การออกเอกสารสิทธิ์
3. ข้อมูลพื้นฐานตำบลแมต

- ทิศเหนือ จรดตำบลหนองมะแซว
- ทิศใต้ จรดตำบลอำนาจ
- ทิศตะวันออก จรดตำบลดงบัง
- ทิศตะวันตก จรดตำบลโตกกลาง

สภาพภูมิประเทศ เป็นที่ราบสลับกับป่าไม้เบญจพรรณ พื้นที่ราบบางส่วนเป็นที่ราบสูงบางส่วน

แหล่งน้ำที่สำคัญ ได้แก่ ห้วยอินาง ห้วยจันลัน ห้วยเลามาลา ห้วยโจด ห้วยค้อ หนองน้ำ หนองลุ่ม หนองต้อนแต้น หนองมะแซว หนองบก และสระน้ำ

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม

ประชากรตำบลแมต มีทั้งสิ้น 4,397 คน ชาย 2,146 คน หญิง 2,251 คน มีจำนวน 788 ครัวเรือน เป็นครัวเรือนเกษตรกร 760 ครัวเรือน ขนาดครัวเรือน เฉลี่ย 4.38 คน แรงงานเกษตรกรเฉลี่ย 3 คน ระดับการศึกษา จบการศึกษามัธยมศึกษา 92%

พื้นที่ถือครอง

- พื้นที่ทั้งหมดของตำบล 17,206 ไร่
- พื้นที่ทำนา 12,705 ไร่
- ไม้ผล ไม้ยืนต้นทำสวน 200 ไร่

พื้นที่นาถือครอง โดยเฉลี่ย 21.8 ไร่/ครัวเรือน

อาชีพ/รายได้

ตำบลแมต มีครัวเรือนทำการเกษตร ร้อยละ 96.4 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด อาชีพหลัก คือ ทำนา ส่วนการเลี้ยงสัตว์ (โค กระบือ เป็ด ไก่ ปลา) รับจ้างทั่วไปรายได้เฉลี่ย 18,500 บาท/คน/ปี

ผลผลิตทางการเกษตร

พื้นที่การเกษตร ตำบลแมต อาศัยน้ำฝนทั้งหมด ไม่มีน้ำชลประทาน
คุณภาพดินต่ำ ผลผลิตต่ำ ผลผลิตการเกษตรขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำฝนเป็นส่วนใหญ่ มี
ประสบปัญหาภัยแล้งเป็นบางปี มีปริมาณน้ำท่วมเล็กน้อยพื้นที่ข้างลำห้วย

- ผลผลิตข้าวโดยเฉลี่ย 410 กก./ไร่
- ต้นทุนการผลิตข้าว 2,100 บาท/ไร่

4. ข้อมูลพื้นฐานตำบลไร่ขี

จำนวนประชากรทั้งหมด 4,599 ราย ชาย 2,257 คน หญิง 2,342 คน
พื้นที่ถือครอง พื้นที่ทั้งหมด 22,870 ไร่ พื้นที่เกษตร 18,528 ไร่ เป็นพื้นที่นา 17,807 ไร่
พื้นที่ไร่ 0 ไร่ พื้นที่ทำสวน 485 ไร่ พื้นที่อยู่อาศัย 672 ไร่ พื้นที่ป่า 1,290 ไร่ พื้นที่
สาธารณะ 1,580 ไร่ และพื้นที่อื่น ๆ 800 ไร่

อาชีพ/รายได้

ตำบลไร่ขี มีครัวเรือนทำการเกษตร ร้อยละ 97.2 ของจำนวน
ครัวเรือนทั้งหมด อาชีพหลัก คือ ทำนา อาชีพรอง การเลี้ยงสัตว์ (โค กระบือ เป็ด ไก่ ปลา
การเลี้ยงไหม) รับจ้างในตำบลและทำงานรับจ้างต่างจังหวัด รายได้เฉลี่ย 18,000 บาท/
เดือน/ปี

ผลผลิตทางการเกษตร

พื้นที่การเกษตร ตำบลไร่ขี อาศัยน้ำฝนทั้งหมด ไม่มีน้ำชลประทาน
คุณภาพดินต่ำ ผลผลิตต่ำ ผลผลิตการเกษตรขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำฝนเป็นส่วนใหญ่ มี
ประสบปัญหาภัยแล้งเป็นบางปี มีปริมาณน้ำท่วมเล็กน้อยพื้นที่ข้างลำห้วย

- ผลผลิตข้าวโดยเฉลี่ย 410 กก./ไร่
- ต้นทุนการผลิตข้าว 2,200 บาท/ไร่

5. ข้อมูลพื้นฐานตำบลดงมะยาง

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม

ประชากรตำบลดงมะยาง มีทั้งสิ้น 3,435 คน ชาย 1,630 คน หญิง
1,805 คน มีจำนวน 760 ครัวเรือน เป็นครัวเรือนเกษตรกร 760 ครัวเรือน ระดับการศึกษา
จบการศึกษาภาคบังคับ ร้อยละ 95

พื้นที่ถือครอง

- พื้นที่ทั้งหมด 17,668 ไร่

- พื้นที่ทำนา 15,918 ไร่

- ไม้ผล 28 ไร่

พื้นที่นาถือครอง โดยเฉลี่ย 20.94 ไร่/ครัวเรือน

อาชีพ

ตำบลแมต มีครัวเรือนเกษตรกร 760 ครัวเรือน อาชีพหลัก คือ ทำนา
อาชีพรอง คือ ค้าขายและเลี้ยงสัตว์

ผลผลิตทางการเกษตร

พื้นที่การเกษตร ตำบลดงมะยาง อาศัยน้ำฝนทั้งหมด ไม่มีน้ำ
ชลประทาน คุณภาพดินจะเป็นดินทรายขาดอินทรีย์วัตถุ และมีดินเค็มเป็นบางส่วนทำให้
ผลผลิตต่ำ ส่วนใหญ่ประสบปัญหาภัยแล้งเป็นบางปี มีปริมาณน้ำท่วมเล็กน้อยพื้นที่
ข้างลำห้วย

ผลผลิตข้าวโดยเฉลี่ย 400 กก./ไร่

6. ข้อมูลพื้นฐานตำบลโคกกลาง

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม

ประชากรตำบลโคกกลาง มีทั้งสิ้น 5,017 คน ชาย 2,567 คน หญิง
2,450 คน มีจำนวน 904 ครัวเรือน เป็นครัวเรือนเกษตรกร 902 ครัวเรือน

พื้นที่ถือครอง

- พื้นที่ทั้งหมด 20,087 ไร่

- พื้นที่ทำนา 18,189 ไร่

- พืชไร่ 1,141 ไร่

- สวน 261 ไร่

พื้นที่นาถือครอง โดยเฉลี่ย 20.94 ไร่/ครัวเรือน

อาชีพตำบลโคกกลาง อาชีพหลัก คือ ทำนา อาชีพรอง คือ ค้าขายและ
เลี้ยงสัตว์

ผลผลิตทางการเกษตร

พื้นที่การเกษตร ตำบลโคกกลางอาศัยน้ำฝนทั้งหมด ไม่มีน้ำ
ชลประทาน คุณภาพดินจะเป็นดินทรายขาดอินทรีย์วัตถุ และมีดินเค็มเป็นบางส่วนทำให้
ผลผลิตต่ำ ส่วนใหญ่ประสบปัญหาภัยแล้งเป็นบางปี มีปริมาณน้ำท่วมเล็กน้อยพื้นที่
ข้างลำห้วย

ผลผลิตข้าวโดยเฉลี่ย 410 กก./ไร่

7. ข้อมูลพื้นฐานตำบลเปือย

- ทิศเหนือ จรดตำบลแมต ตำบลดงบัง อำเภอสิ้ออำนาจ
- ทิศใต้ จรดตำบลเหล่าบก อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี
- ทิศตะวันออก จรดตำบลดงบัง อำเภอสิ้ออำนาจ
- ทิศตะวันตก จรดตำบลอำนาจ อำเภอสิ้ออำนาจ

สภาพภูมิประเทศ เป็นที่ราบกว้างมีป่าไม้เบญจพรรณขึ้นอยู่ทั่วไป อาณาเขตตำบลรอบล้อมด้วยลำห้วย

ชุดดินในพื้นที่ตำบลเปือย

- กลุ่มชุดดินที่ 22 ส่วนมากจะอยู่บริเวณบ้านน้ำท่วม หมู่ 4,5,12,13 ของตำบลเหมาะกับการทำนา ปลูกพืชไร่ พืชผัก

- กลุ่มชุดดินที่ 18 จะอยู่บริเวณบ้านเปือยหัวดงดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ

- กลุ่มชุดดินที่ 6 เป็นดินเหนียว มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำเหมาะสมกับการทำนา

- กลุ่มชุดดินที่ 14 เป็นดินทราย เหมาะสำหรับไม้ผลไม้ยืนต้น

- กลุ่มชุดดินที่ 41 เป็นดินทรายมีความชื้นในดินต่ำ

- กลุ่มชุดดินที่ 24 เนื้อดินทรายจัดมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำเหมาะสมปลูกพืชไร่ ไม้ผล พืชผัก

- กลุ่มชุดดินที่ 40 เนื้อเป็นดินทรายจัด ต้องเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดินโดยการใส่ปุ๋ย ปุ๋ยหมัก คอก

พื้นที่ประสพภัยธรรมชาติ (ฝนทิ้งช่วง ปี 2551) ที่ประสพภัยจำนวน 13 หมู่บ้าน ดังนี้ หมู่ 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13 พื้นที่เสียหายสิ้นเชิง ด้านพืช (ข้าว)

3,192 ไร่ จำนวนเกษตรกร 681 ราย

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

พื้นที่ถือครอง

- พื้นที่ทั้งหมด 25,960 ไร่
- พื้นที่ทำนา 17,464 ไร่
- พื้นที่อยู่อาศัย 1,911 ไร่

- สนวน 660 ไร่

สรุปได้ว่า พื้นที่อำเภอสี้ออำนาจมีการแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 ตำบล คือ ตำบลอำนาจ ตำบลดงมะยาง ตำบลโคกกลาง ตำบลแมต ตำบลไร่ชี ตำบลดงบังและ ตำบลเป็อยและปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่การเกษตร คือ ปัญหาของน้ำ ปัญหาของดิน ปัญหาของสภาพอากาศ ปัญหาทางเศรษฐกิจและปัญหาการขาดความรู้ที่แท้จริง เกิดขึ้นได้ในแต่ละพื้นที่ ซึ่งแนวทางในการแก้ปัญหาคือการปรับเปลี่ยนพื้นที่ให้เหมาะสมกับสภาพของพื้นที่โดยการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ชุมชน และสังคม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

สาวิตรี เมืองมุงคุณ (2551, หน้า 29) ได้ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาล ตำบลเนินสูง อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประการแรก เพื่อศึกษาถึงคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเนินสูง อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี โดยประกอบด้วย ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านที่อยู่อาศัย ด้านครอบครัว ด้านรายได้ ด้านการมีส่วนร่วม และด้านสวัสดิการ ประการที่สอง เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเนินสูง อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี กับปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล โดยจำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ และรายได้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตโดยถามจากประชาชนในเขตเทศบาล ตำบลเนินสูง อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ซึ่งกำหนดในการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) ใช้วิธีการเก็บแบบบังเอิญ (Accidental sampling) ในการศึกษาครั้งนี้ จะได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 319 คน ประมวลผลโดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) และทดสอบสมมติฐาน โดยใช้ค่าสถิติ t - test และค่าสถิติ One - way ANOVA ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเนินสูง อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี อยู่ในระดับดี อันดับที่ 1 คือ ด้านที่อยู่อาศัยมีคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเนินสูง อยู่ในระดับดีมาก อันดับรองลงมา คือ ด้านครอบครัว คุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลเนินสูงอยู่ในระดับดี ผลการทดสอบ

สมมติฐาน พบว่า ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ มีผลทำให้ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเนินสูง มีคุณภาพชีวิตต่างกัน ส่วนปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ชุมชนที่อาศัยของประชาชน มีผลทำให้ประชาชนในเขตเทศบาลเนินสูง มีคุณภาพชีวิตไม่ต่างกัน

ศรีสุตา มีชำนาญและสมชาย ลักษณะนุรักษ์ (2553, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของประชาชนและเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คือ ประชาชนที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป จำนวน 398 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ผลการวิจัย พบว่า คุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม อยู่ในระดับดี และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับดีทุกด้านเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ด้านครอบครัว ด้านสุขภาพกายและจิต ด้านเศรษฐกิจและสังคม และด้านความพึงพอใจในชีวิต การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีอายุ อาชีพ รายได้ และการเป็นสมาชิกองค์กรชุมชนแตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนประชากรที่มีเพศ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส การมีโรคประจำตัว ที่แตกต่างกันมีคุณภาพชีวิตไม่แตกต่างกัน

ปกรณ วามวาณิชย์ (2553, หน้า 27) ได้ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตของประชาชน: กรณีศึกษาตำบลวารินชำราบและตำบลแสนสุข อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นการศึกษาถึงลักษณะคุณภาพชีวิตดีและปัจจัยกำหนดคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยลักษณะของการมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นสามารถวัดได้ด้วย “เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน” (Basic minimum needs) โดยประกอบด้วยชุดคำถาม 24 ข้อ ประกอบกับการศึกษาถึงปัจจัยกำหนดคุณภาพชีวิต ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้ได้เลือกศึกษาประเด็นที่เป็นสาเหตุของคุณภาพชีวิต ได้แก่ ความเท่าเทียมกันทางสังคม ลักษณะการมีส่วนร่วมในชุมชน ระดับการพัฒนาของท้องถิ่น และการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนตำบลวารินชำราบและ

ประชาชนตำบลแสนสุข ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกวิธีศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative research) มาใช้ศึกษาถึงปรากฏการณ์คุณภาพชีวิต รวมทั้งสิ้น 395 ตัวอย่าง ด้วยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi - stage sampling) ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้เทคนิคทางสถิติต่อไปนี้คำนวณ ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ทางสถิติ อันได้แก่ สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (X) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เพื่อแสดงข้อมูลพื้นฐานของตัวแปรต่าง ๆ ที่ศึกษาและการศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรด้วยการวิเคราะห์ Independent - samples, t - test, One - way ANOVA และ Pearson's product moment correlation coefficient เพื่อตอบวัตถุประสงค์และทดสอบสมมติฐาน ผลการศึกษาพบว่า 1) คุณภาพชีวิตของประชาชนตำบลวารินชำราบและตำบลแสนสุข อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี อยู่ในระดับดี 2) คุณลักษณะประชากรที่แตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตไม่แตกต่าง จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ข้อมูลที่จำแนกตามกลุ่มเพศ สถานภาพสมรส จำนวนบุตร รายได้ และรายได้ต่อครัวเรือน ไม่มีความสัมพันธ์ต่อปัจจัยลักษณะคุณภาพชีวิต 3) ปัจจัยกำหนดคุณภาพชีวิต ได้แก่ ความเท่าเทียมกันในสังคม พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการดำเนินชีวิตชุมชน ระดับการพัฒนาของพื้นที่และการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต โดยพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการดำเนินชีวิตชุมชน ($r = 0.923$) และการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ($r = 0.917$) มีความสัมพันธ์ระดับสูงมาก ความเท่าเทียมกันในสังคม ($r = 0.591$) มีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง และระดับการพัฒนาของพื้นที่ ($r = 0.287$) มีความสัมพันธ์ระดับต่ำมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จักรพงษ์ เกษเอ็น (2554, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตผู้อยู่อาศัยในชุมชนของการเคหะแห่งชาติในเขตกรุงเทพมหานคร: ศึกษากรณีโครงการเคหะชุมชนทุ่งสองห้อง อาคารแฝดเต่า ผลการวิจัยพบว่า ผู้อยู่อาศัยในโครงการเคหะชุมชนทุ่งสองห้อง อาคารแฝดเต่า มีคุณภาพชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.11) สำหรับผลการศึกษาคุณภาพ ชีวิตรายด้าน พบว่า คุณภาพชีวิตใน 3 ด้าน ได้แก่ คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ และคุณภาพชีวิตด้านความสัมพันธ์ทางสังคม อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.65, 3.47, 3.14 ตามลำดับ) มีเพียงคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมเพียงด้านเดียวที่อยู่ในระดับไม่ดี (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.31) สำหรับการศึกษาตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยด้านข้อมูลพื้นฐาน ปัจจัยด้านสัมพันธภาพในครอบครัว และปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม โดยมีตัวแปร

อิสระทั้งหมด 19 ตัวแปร พบว่า มีตัวแปรอิสระ 9 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต ดังนี้ ระดับการศึกษาและการสนับสนุนทางสังคมจากสมาชิกครอบครัว มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพชีวิตในระดับปานกลาง และส่วนของรายได้รวมครัวเรือน การมีกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว การมีความรัก ความเคารพ และนับถือต่อกัน การมีส่วนร่วมในการปรึกษาหรือตัดสินใจเรื่องสำคัญของครอบครัว การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและแก้ปัญหา ชัดแย้งด้วยเหตุผล การสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อน/เพื่อนบ้าน และการสนับสนุนทางสังคม จากญาติ/พี่น้อง มีความความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพชีวิตในระดับต่ำ สำหรับการอธิบายความผันแปรของคุณภาพชีวิต พบว่า การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว ระดับการศึกษาและรายได้รวมครัวเรือนสามารถร่วมอธิบายความผันแปรของคุณภาพชีวิตได้ร้อยละ 17.1

ณัชยา รัชสวัสดิ์ (2554, หน้า 5) ได้ศึกษาคุณภาพชีวิตเกษตรกรบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลการศึกษา พบว่า ภูมิปัญญาที่ด้วยกันหลายระดับ คือ 1) ภูมิปัญญาในระดับครัวเรือน ได้แก่ ภูมิปัญญาในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์หลากหลายชนิดที่เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศ ภูมิปัญญาที่ใช้การดูแลรักษาแก้ไขการเจ็บป่วยด้วยสมุนไพรพื้นบ้าน หมอบ้าน ภูมิปัญญาด้านการกิน ด้านที่อยู่อาศัยที่ดูจากสภาพภูมิอากาศ 2) ภูมิปัญญาในระดับชุมชน เป็นภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์พิธีทางศาสนาเพื่อความมั่นคงของชุมชน ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น ประเพณีการบวช การแต่งงาน การตาย การทำขวัญข้าว การลงแขกเกี่ยวข้าว เป็นต้น 3) ภูมิปัญญาในระดับสังคม เป็นภูมิปัญญาที่เกิดจากการประยุกต์และสร้างใหม่ เช่น การรวมกลุ่มโรงสีชุมชน กลุ่มไร่นาสวนผสม กลุ่มฝึกปลอดสารพิษ กลุ่มสหกรณ์การเกษตร เป็นต้น ภูมิปัญญา กับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ เช่น การสร้างฝาย เป็นต้น ซึ่งภูมิปัญญาเหล่านี้ได้นำไปสู่กระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรในด้านต่าง ๆ คือ

- 1) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โดยพิจารณาจากทรัพยากรธรรมชาติที่เกษตรกรต้องการ เช่น การพัฒนาแหล่งกักเก็บน้ำ เพื่อนำไปใช้ด้านการเกษตร 2) การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้วยการทำไร่นาสวนผสมแทนการปลูกพืชเชิงเดี่ยว โดยมีแหล่งน้ำของตนเองเป็นศูนย์กลางของระบบการผลิตและการสร้างภูมิคุ้มกันให้ตนเอง เพราะปลูกพืชหลายชนิดเป็นหลักประกันความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้น ทำให้สามารถมีอาหารบริโภคเพียงพอในระดับครัวเรือนก่อนที่เหลือจึงขายสู่ตลาดสุดท้ายการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรในมิติทางเศรษฐศาสตร์ว่าด้วยการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดนั้น

หาใช้เพียงกำไรสูงสุดที่เปรียบเทียบระหว่างผลตอบแทนกับต้นทุนเท่านั้น แต่ประโยชน์สูงสุดที่เกิดแก่เกษตรกรควรครอบคลุมมิติทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม นั่นคือ เกษตรกรมีสุขภาพที่ดี ไม่มีหนี้สิน พอมีพอกิน มีความมั่นคง สามารถพึ่งพาตนเอง นั่นจึงเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่แท้จริง

สามารถ สง่างาม (2554, หน้า 26) ได้ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองลัดหลวง อำเภพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิต ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต และเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาล เมืองลัดหลวง อำเภพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามเพศ สถานการณ์ทำงาน อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ทั้งหมด รายจ่ายทั้งหมด จำนวนสมาชิกในครอบครัวและระยะเวลาที่อยู่อาศัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองลัดหลวง อำเภพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มีจำนวน 420 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) การทดสอบค่า t - test และการทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One - way ANOVA) และใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise multiple regression) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ผลการวิจัยพบว่า ระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองลัดหลวง อำเภพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผลการเปรียบเทียบ ระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกาย ด้านสุขภาพจิต และโดยรวม ไม่แตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีสถานการณ์ทำงาน แตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิต ด้านสุขภาพกาย ด้านสุขภาพจิต และโดยรวม ไม่แตกต่างกัน ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองลัดหลวง อำเภพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกาย ได้แก่ ปัจจัยด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพจิตของประชาชน ได้แก่ ปัจจัยด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ด้านโอกาสเข้าถึงบริการสังคมพื้นฐาน และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชน และด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตโดยรวมของประชาชน

ได้แก่ ปัจจัยด้านที่อยู่อาศัยละสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

กฤษมา โกศล (2555, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางในยุคนเศรษฐกิจถดถอย : ศึกษากรณีจังหวัดสุราษฎร์ธานีและนครศรีธรรมราช ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับคุณภาพชีวิตเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก ในด้านชีวิตการทำงาน มีค่าเฉลี่ย 4.04 รองลงมา คือ ด้านชีวิตครอบครัว มีค่าเฉลี่ย 3.96 ด้านชีวิตในชุมชน มีค่าเฉลี่ย 3.74 กลุ่มตัวอย่างมีระดับคุณภาพชีวิตเฉลี่ยในระดับปานกลาง ในด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ย 3.47 รองลงมา คือด้านสุขภาพอนามัย มีค่าเฉลี่ย 3.37 ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางในจังหวัดสุราษฎร์ธานีและจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ลักษณะครอบครัว ลักษณะที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อมในการทำงาน การมีอาชีพเสริมรายได้ ฐานะทางเศรษฐกิจ และความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร ส่วนความพึงพอใจในราคาผลผลิตและความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านไม่สามารถอธิบายได้ว่าตัวแปรเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านต่าง ๆ อย่างไร เนื่องจากตัวแปรไม่มีความแตกต่างในตัวเอง สำหรับข้อเสนอแนะของเกษตรกรชาวสวนยางที่คิดว่าจะนำมาซึ่งการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นนั้น เกษตรกรชาวสวนยางได้เสนอในเรื่องราคาผลผลิตมากที่สุด โดยต้องการให้มีราคาสูงสม่ำเสมอไม่ควรให้ราคาลดต่ำลงมาก เพราะผลผลิตที่ขายได้หมายถึงรายได้ที่จะนำมาเลี้ยงครอบครัวรวมทั้งเกษตรกรชาวสวนยางมีภาวะเรื่องราคาปุ๋ยที่สูงอยู่แล้ว ด้านชีวิตการทำงานต้องการการให้หน่วยงาน ภาครัฐเข้ามาดูแลเรื่องกองทุนการทำสวนยาง รวมถึงให้คำแนะนำ ความรู้ทางวิชาการแก่เกษตรกรสม่ำเสมอ โดยสรุปแล้ว เกษตรกรจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมส่วนบุคคลของแต่ละคนมากกว่า เนื่องจากแต่ละคนมีพื้นฐานและความพึงพอใจในชีวิตที่แตกต่างกัน สิ่งที่สำคัญ คือ การมีรายได้ที่เพียงพอไม่เป็นหนี้และการรู้จักพอประมาณตามอัตภาพของตนเอง คือ สิ่งสำคัญที่จะทำให้การดำรงชีวิตมีความสุขที่สุด

ชลิต ศานติวรางคณา (2555, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตของเกษตรกร : กรณีศึกษาในเขตพื้นที่ภาคกลาง ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคุณภาพชีวิตโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อนำมาพิจารณารายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคุณภาพชีวิตด้านความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านความสัมพันธ์ในชุมชน ด้านสุขภาพ ด้านความสามารถในการประกอบอาชีพ และ

ด้านเศรษฐกิจ ตามลำดับ เมื่อนำมาพิจารณารายประเด็น ด้านเศรษฐกิจพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีการทำบัญชีรายรับรายจ่ายประจำเดือน ไม่มีเงินเก็บออม มีภาระหนี้สิน ซึ่งกู้ยืมมาจากสถาบันการเงิน ภาครัฐ (ธกส.) และหนี้สินที่กู้ยืมถูกนำไปใช้เพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวันมากที่สุด ด้านสุขภาพพบว่า ในแต่ละวันได้รับประทานอาหารครบ 5 หมู่มากที่สุด ด้านความสามารถในการประกอบอาชีพ พบว่า เคยได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการเกษตรจากภาครัฐมากที่สุด ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวพบว่า เมื่อมีปัญหาสมาชิกในครอบครัวจะปรึกษาหารือกันมากที่สุด และด้านความสัมพันธ์ในชุมชน พบว่า มีความพอใจกับการผูกมิตรหรือเข้ากับคนอื่นมากที่สุด

อรอภา เมืองสุวรรณ (2555, หน้า 5) ได้ทำการศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตของเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาตำบลดอยแก้ว อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ในปี 2554 ผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ยประมาณ 47 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสแล้ว ประกอบอาชีพทำสวน จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 4 คน รายได้เฉลี่ยประมาณ 5,156 บาทต่อเดือน มีจำนวนพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 4 ไร่ ลักษณะการถือครองที่ดินของ เกษตรกรส่วนมากเป็นแบบเช่า และใช้เงินทุนตัวเองประกอบอาชีพ ส่วนเกษตรกรที่มีความจำเป็นต้องกู้เงิน ส่วนใหญ่มีแหล่งเงินทุนทางการเกษตรจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และกลุ่มออมทรัพย์ในหมู่บ้าน ด้านปัจจัยเสริมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าเกษตรกรมีระดับความรู้ความเข้าใจเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 55.1 ระดับตระหนักในการใช้ชีวิตความเป็นอยู่แบบเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 97.4 การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 96.5 และแหล่งความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเกษตรกร ส่วนใหญ่ได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อโทรทัศน์ ร้อยละ 90.1 และจากการอบรม มากที่สุด ร้อยละ 74.7 จากการศึกษาคุณภาพชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีระดับคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 91.0 และคุณภาพชีวิตระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 9.0 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าระดับการศึกษาของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ 0.01 และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของ

เกษตรกรรมตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือ รายได้ครัวเรือน พื้นที่ทำการเกษตร แหล่งความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงจากแหล่งอื่น ๆ ได้แก่ การรับรู้ข่าวสารจากเพื่อนบ้าน ผู้นำท้องถิ่น เกษตรตำบล วารสารและบอร์ดความรู้ประจำหมู่บ้าน เป็นต้น

ดวงกมล คนโทเงิน (2556, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง ซึ่งปัจจุบันเป็นพื้นที่ 1 ใน 18 เขตควบคุมมลพิษของประเทศไทย โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชาชนมาบตาพุด จังหวัดระยอง ที่มีคุณสมบัติเป็นหัวหน้าครัวเรือน และอาศัยอยู่ในพื้นที่ตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป จำนวนทั้งหมด 120 คน ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว (Face to Face Interview) และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) พบว่า ปัจจัยสำคัญ 4 ด้านหลัก ซึ่งประกอบด้วย ด้านที่อยู่อาศัย ด้านเศรษฐกิจ - ด้านสังคม ด้านสภาพแวดล้อม และด้านสุขภาพอนามัย มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพึงพอใจโดยรวมต่อคุณภาพชีวิตในปัจจุบันประชาชนในพื้นที่มาบตาพุดและสามารถร่วมกันพยากรณ์ความพึงพอใจโดยรวมต่อคุณภาพชีวิตในปัจจุบันได้ในระดับสูงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 จากนั้นนำมาคำนวณค่าดัชนีคุณภาพชีวิต (Quality of Life Index) ของประชาชนในพื้นที่มาบตาพุด พบว่า มีค่าเท่ากับ 69.83 (จากคะแนนเต็ม 100.00) ซึ่งหมายความว่าประชาชนในพื้นที่มาบตาพุด มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างปัจจัย 4 ด้าน จะเห็นว่าแต่ละปัจจัยมีผลต่อความพึงพอใจโดยรวมต่อคุณภาพชีวิตในปัจจุบันของประชาชนในพื้นที่อยู่ในระดับที่แตกต่างกันไม่มากนัก ดังนั้น หากต้องการพัฒนาระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่มาบตาพุดให้สูงขึ้น หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง อาจจะต้องทำการพัฒนาและปรับปรุงปัจจัยทั้ง 4 ด้านไปพร้อม ๆ กัน

ณัฐวัฒน์ ชันโท (2557, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่หน่วยบริการชุมชน คลินิกศูนย์แพทย์พัฒนา มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่หน่วยบริการชุมชน คลินิกศูนย์แพทย์พัฒนาและเพื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่หน่วยบริการชุมชน คลินิกศูนย์แพทย์พัฒนาโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ ชุมชนที่อาศัยอยู่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือประชาชนในพื้นที่หน่วยบริการชุมชน คลินิกศูนย์

แพทย์พัฒนาทั้ง 11 ชุมชน จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถามและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ สถิติทดสอบ (t - test) และการทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One - way ANOVA) และทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธี LSD โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัย พบว่า คุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่หน่วยบริการชุมชน คลินิกศูนย์แพทย์พัฒนา ในภาพรวมมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ประชาชนในพื้นที่หน่วยบริการชุมชน คลินิกศูนย์แพทย์พัฒนา มีคุณภาพชีวิตในด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับดีเป็นอันดับแรก รองลงมา คือ ด้านสุขภาพกาย ด้านจิตใจ และด้านสัมพันธภาพทางสังคม ตามลำดับ ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคุณภาพชีวิตของในพื้นที่หน่วยบริการชุมชน คลินิกศูนย์แพทย์พัฒนา พบว่า ประชาชนในพื้นที่หน่วยบริการชุมชน คลินิกศูนย์แพทย์พัฒนาที่มีอายุ จำนวนสมาชิกในครอบครัว รายได้ต่อเดือนต่างกัน มีคุณภาพที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนประชาชนในพื้นที่หน่วยบริการชุมชน คลินิกศูนย์แพทย์พัฒนาที่มีเพศ สถานภาพสมรส และระดับการศึกษา แตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตไม่แตกต่างกัน

จุฬารัตน์ คนเพียร (2558, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลสองคลอง อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลสองคลอง อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา และเพื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลสองคลอง อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ ชุมชนที่อยู่ โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่อยู่อาศัยและมีทะเบียนบ้านในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลสองคลอง อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม โดยมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.92 และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (X) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) โดยใช้ในการทดสอบค่าที่ (t - test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One - way ANOVA) ด้วยสถิติ F - test และเมื่อพบความแตกต่างรายคู่ (Post hoc) โดยวิธี Scheffe นอกจากนั้น กรณีไม่

เป็นไปตามเงื่อนไขของ F - test จะเลือกใช้สถิติ Welch และ Brown - forsythe ในการทดสอบ

ผลการศึกษารูปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุตั้งแต่ 30 ปีลงมา มีสถานภาพสมรส มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปมีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 3 - 4 คน มีรายได้ต่อเดือน 10,001 - 20,000 บาท และส่วนใหญ่มีที่อยู่อาศัยในหมู่ที่ 6 ตามลำดับ คุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลสองคลอง อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับคุณภาพชีวิตดี (คะแนนรวม = 104) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม มีคะแนนระดับคุณภาพชีวิตสูงเป็นอันดับที่ 1 รองลงมา คือ ด้านจิตใจ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านร่างกาย ตามลำดับ ผลการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของประชาชน ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลสองคลอง อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีคุณภาพชีวิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนประชาชนที่มีเพศ อายุ จำนวนสมาชิกในครอบครัว และชุมชนที่อาศัยอยู่ต่างก็มีคุณภาพชีวิตไม่แตกต่างกัน

งานวิจัยต่างประเทศ

Haddad (1986 P. 20 - 25) ได้ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตนักศึกษาวิทยาลัย จอร์เจียเนนโดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจและความสำคัญ 16 องค์ประกอบ เพื่อบ่งชี้ถึงคุณภาพชีวิตในกลุ่มตัวอย่าง 300 คน เป็นชาย 178 คน และหญิง 122 คน ผลการวิเคราะห์บ่งชี้ว่าความพึงพอใจมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับ 16 องค์ประกอบ ผู้ที่มีความพึงพอใจในชีวิตมากกว่าผู้ที่มีความพึงพอใจในสุขภาพ รายได้ ความสัมพันธ์กับเพื่อนและครอบครัวน้อย สรุปคือ การรับรู้ของนักศึกษาเกี่ยวกับสุขภาพ ความสัมพันธ์กับครอบครัวสัมพันธ์กับเพื่อนและรายได้ เป็นตัวทำนายความพึงพอใจในชีวิตได้ดีที่สุด

Spalding (1987 P. 4505 - 4506A) ได้ศึกษานโยบายในการพัฒนาประเทศ และความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายการพัฒนาประเทศกับเครื่องบ่งชี้คุณภาพชีวิตในประเทศ ด้อยพัฒนาโดยตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านเศรษฐกิจการเมือง และนโยบายกับสภาพความอยู่ดีกินดีของประชาชน พบว่า ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ การเมือง และนโยบาย มีผลต่อสภาพอยู่ดีกินดีของประชากร และการลงทุนทางการศึกษาก็ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรด้วย

Kim and Cho (2003 P. 37) เรื่องคุณภาพชีวิตของข้าราชการในประเทศเกาหลีโดยเปรียบเทียบกับพนักงานบริษัทเอกชน โดยใช้วิธีแจกแบบสอบถามให้ผู้ให้ข้อมูลกรอกด้วยตนเองและทำการเลือกตัวอย่างทั้งแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และแบบโควตา (Quota Sampling) กำหนดขนาดตัวอย่างแบบสัดส่วนและให้หัวหน้าส่วนราชการเป็นผู้คัดเลือกผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า คุณภาพชีวิตของข้าราชการมีระดับต่ำกว่าพนักงานบริษัทเอกชน โดยมีมิติด้านสภาพแวดล้อมในการทำงานมีผลกระทบต่อกรณีคุณภาพชีวิตที่ดีของข้าราชการ ทั้งนี้ Kim และ Cho นำตัวชี้วัดด้านอัตวิสัยมาใช้ร่วมกับตัวชี้วัดด้านภาวะวิสัย ได้แก่ ระดับความพึงพอใจต่อนโยบายของระบบราชการ ความพึงพอใจในการดำเนินชีวิต โดยผลที่ได้จากตัวชี้วัดเชิงอัตวิสัย สามารถนำไปเป็นข้อเสนอให้แก่ผู้บริหารในการพัฒนาสภาพแวดล้อมการทำงานภายในระบบราชการต่อไป

Ali Nasermoaddeli, Michikazu, Shimako and Sadanobu (2003 P. 40) ได้ทำการศึกษาในข้าราชการชาวญี่ปุ่นจำนวน 2,100 คน โดยทำการติดตามและศึกษาคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพจิตและสังคมเป็นระยะเวลา 1 ปี ระหว่างปี พ.ศ. 2544 ถึงปี พ.ศ. 2545 จากการติดตามข้อมูลระยะยาวต่อเนื่อง ทำให้เหลือผู้เข้าร่วมการศึกษาจำนวน 1,392 คน โดยผู้ศึกษาได้แบ่งระดับข้าราชการไว้ 4 กลุ่ม ดังนี้ 1) กลุ่มผู้บริหาร 2) กลุ่มผู้อำนวยการ 3) กลุ่มผู้ปฏิบัติการ และ 4) กลุ่มผู้ทำงานฝ่ายสนับสนุน เช่น คนขับรถ เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้ศึกษาได้แบ่งช่วงอายุของกลุ่มข้าราชการเป็น 4 กลุ่มอีกเช่นกัน ได้แก่ 1) กลุ่มอายุต่ำกว่า 30 ปี 2) กลุ่มอายุ 30 - 39 ปี 3) กลุ่มอายุ 40 - 49 ปี 4) กลุ่มอายุ 49 ปีขึ้นไปวิธีการวัดคุณภาพชีวิตจากการศึกษานี้ได้ใช้กระบวนการวัด 3 ชุด ได้แก่ 1) แบบวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก คือ ฉบับ WHOQOL - BREF (WHO/QOL - 26) ข้อคำถามจำนวน 26 ข้อ ประกอบด้วย 4 มิติ ดังนี้ 1) สุขภาพกาย 2) สุขภาพจิต 3) ความสัมพันธ์ทางสังคม และ 4) สภาพแวดล้อม โดยผลจากการวัดจากแบบสอบถามชุดนี้ คือ คะแนนที่สูงขึ้น มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อคุณภาพชีวิต 2) แบบวัดความเข้มแข็งทางด้านจิตใจ (Sense of Coherence) (SOC) (SOC - 13) โดยลักษณะแบบวัดใช้วิธีการให้คะแนนแบบลิเคิร์ตสเกล (Likert Scale) 7 ระดับ

Ventegobt, Joav and Niels (2003 P. 41) ได้ทำการศึกษาคุณภาพชีวิตเพื่อพัฒนาการวัดคุณภาพชีวิตให้เป็นแบบวัดคุณภาพชีวิตมาตรฐานโดยทำการสร้างเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตจากการศึกษาทบทวนทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรวมถึงมาตรวัดต่าง ๆ จำนวนกว่า 100 ข้อคำถามและได้สังเคราะห์ออกมาเป็นเครื่องมือวัดจำนวน 8 ข้อคำถาม

ที่มาจาก 8 แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต ซึ่งสามารถวัดคุณภาพชีวิตได้อย่างถูกต้องและเที่ยงตรง

จากการศึกษางานเอกสาร แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรตามโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่นในพื้นที่อำเภอสีอำนาจ จังหวัดอำนาจเจริญ ผู้วิจัยได้นำสาระสำคัญที่เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรของนักวิชาการหลาย ๆ ท่านมาสังเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย ประกอบไปด้วย 1) ด้านสุขภาพอนามัย 2) ด้านการศึกษา 3) ด้านที่อยู่อาศัย 4) ด้านครอบครัว 5) ด้านเศรษฐกิจ 6) ด้านสภาพแวดล้อม 7) ด้านนันทนาการ และ 8) ด้านความปลอดภัย จากนั้นก็นำมาหาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรตามโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่นในพื้นที่อำเภอสีอำนาจ จังหวัดอำนาจเจริญ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 10 ท่าน ที่ร่วมกันพิจารณาหาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรตามโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น ในพื้นที่อำเภอสีอำนาจ จังหวัดอำนาจเจริญ ที่ได้จากบทสรุปของงานของงานวิจัย ในด้านที่ได้คะแนนเฉลี่ยระดับต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยรวม เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรตามโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่นในพื้นที่อำเภอสีอำนาจ จังหวัดอำนาจเจริญ ให้ดีขึ้น